

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskernes Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her:

<https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskernes Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

FRANS LASSON

Thora og Olaf Bull

Blade af et ægteskabs historie

NØRHAVEN BOGTRYKKERI A/S
ÅRSSKIFTET 1985/86

Oluf Buus

FRANS LASSON

Thora og Olaf Bull

Blade af et ægteskabs historie

NØRHAVEN BOGTRYKKERI A/S
ÅRSSKIFTET 1985/86

Thora og Olaf Bull
Blade af et ægteskabs historie

© Frans Lasson, 1985

Olaf Bulls breve: © Forfatterens arvinger 1985

Omslag: Olaf Bull, litografi af Henrik Lund

Frontispice: Olaf Bull, litografi af Henrik Lund

Klicheer: Kondrup Reproduktion, København

Bogen er sat med 11 punkt Aldus,

trykt på tonet offset 202

hos Nørhaven Bogtrykkeri a/s, Viborg

i 1200 eksemplarer

og udsendt som privattryk ved årsskiftet 1985/86

Printed in Denmark 1985

ISBN 87-88190-08-0

Til Mona og Vilhelm la Cour

Om Olaf Bull og hans breve

Mere end et halvt århundrede efter digteren Olaf Bulls død kan man vel med sikkerhed slå fast, at Norge endnu ikke har frembragt nogen skrivende kunstner, der formår at gøre ham rangen stridig som landets største lyriker gennem tiderne. Både hændelser og mennesker får sædvanligvis deres rette proportioner i forhold til omverdenen, når man betragter dem på nogle års afstand. Men også i den henseende hører Bull hjemme blandt undtagelserne. Hans første digtsamling blev fra alle sider mødt med en anerkendelse, der nemt kunne have lokket en mindre selvkritisk natur til at hvile på de vundne laurbær, og hele sit korte, skabende liv igennem følte han nærmest lede ved bestandig at blive udråbt til geni, når kritikkens superlativer ikke havde rod i en virkelig forståelse. I hans senere år satte et par skandinaviske kulturpersonligheder sig for at skaffe ham Nobelprisen, men det blev ved den smukke tanke (her var ellers en kandidat, hvis navn ville have kastet glans over den omstridte udmærkelse!), for indstillingen støttedes naturligvis ikke af de kolleger, der selv

håbøde at komme i betragtning, næste gang Svenska Akademiens lykkehjul standsede ud for et nordisk flag.

Bull måtte – ikke uden bitterhed – se sig indrulleret i Henrik Ibsens, August Strindbergs og Sophus Clausens brigade, en slags berømmelsens fortrop, hvis fravær på listen over nobelprismodtagere vidner om utilgivelig åndelig nærsynethed. Han nåede dog, i forbindelse med »Aftenposten«s landsdækkende indsamling i 1931, der havde til formål at sikre Bull længere tids arbejdsfred, at glæde sig over, hvad netop Claussen offentligt udtalte om ham: »En af de vigtigste Opgaver, som er opstaaet siden den islandske Tid, er at agte Olaf Bull og hans Plads i norsk Digtning i Dag.« De ord, sagt af en kender, var såmænd mere værd end et skulderklap fra »De aderton« i Stockholm. To år senere, ved Bulls død på Ullevål sykehus i sommeren 1933, kun 49 år gammel, bragte flere skandinaviske aviser Johannes V. Jensens vurdering: »Hvis ikke Sproget og den lyrisk uoversættelige Form lagde Hindringer i Vejen, vilde Olaf Bull nævnes mellem de største Internationale.« I »Politiken« kaldte Tom Kristensen ham ved samme lejlighed »Skandinaviens største Lyriker«.

Det er ikke noget tilfælde, at jeg her citerer tre repræsentative *danske* forfattere. At Bulls bedste digtning set med norske øjne indtager en absolut særstilling, kan ikke undre os. Men at han også hernede, i nabolandet syd for Kattegat, kunne samle og fastholde en entusiastisk menighed af læsere, ikke

just blandt de ringeste, skyldes den lykkelige omstændighed, at hans poesi altid, trods sine bevidste norskheder, har været sprogligt lettilgængelig for danskere, måske efterhånden i højere grad end for de yngre nordmænd, der tvinges til at leve på en skriftmæssig slagmark, piftet om ørerne af kugleregner fra to svært bevæbnede hære på hver sin fjendtlige fjeldtop: bokmål og nynorsk. Uden at ville anklages for litterær okkupation betragter jeg Olaf Bulls digtning som en af de store begivenheder i den norsk-danske sprogalliances historie. At selv Henrik Ibsens dramer i vore dage skal »oversættes« for at kunne spilles i hans fædreland, er lidt af en tragedie, udtryk for en kulturel kortslutning.

Olaf Bull kan som sagt, hvis man blot mobiliserer en smule fantasi, læses med lige stort udbytte i Norge og Danmark. Hans digtnings kvaliteter går ikke tabt for den danske læser, der gør sig umage, og belønningen – opdagelsen af et helt nyt, poetisk univers – står rigeligt mål med indsatsen. Der vil formodentlig, så langt man overhovedet tør skue ud i fremtiden, altid findes en større eller mindre kreds, som vurderer ham efter fortjeneste.

Men hvad er da forklaringen på det gådefulde faktum, at litteraturhistorikernes interesse for hans værk, læst i lyset af den trodsige, tragiske livsskæbne, det afspejler, har været mere end beskeden? Havde Olaf Bull skrevet på et verdenssprog, ville han forlængst have fået sin egen biografi, måske endda flere. Der ville forlængst have foreligget samlinger af breve

Olaf Bull (til højre), fotograferet 1885 sammen med sin ét år yngre bror Hjalmar.

og dokumenter, som øgede vor viden om ham, og han ville have været centrum i bøger med erindringsbidrag, der hver for sig vævede psykologiske tråde ind i et større mønster.

Den norske forfatter Gunnar Reiss-Andersen siger i sin indledning til Bulls »Samlede digte«, 1934: »Den som kjente Olaf Bull selv kommer lett til å forestille sig hans diktning som bruddflaten i en dyp gullåre. Så rik var dens bakgrunn./-- I samvær virket han med en myndighet og charme som alltid vil være uforglemmelig for hans venner. Hans mangfoldige og store kunnskaper, hans lysende intelligens, hans levende form og hans brennende intensitet, hele hans vesen i styrke, mildhet og svakhet omgav ham for hans venner som et kongelig skrud.«

I dag er så godt som alle dem, der virkelig har kendt Olaf Bull, gået bort, og hvad de huskede om ham, men aldrig fik skrevet ned, dermed forsvundet som de »solbølger«, Sophus Claussen nævner i digtet »Kanalbillede«. Tre ikke særlig store bøger (heraf én akademisk afhandling) om forfatterskabet eller enkelttemaer deri, et lille bind memoirer (med gribende brevuddrag) ved digterens enke Suzanne Bull og spredte artikler i tidsskrifter og samleværker – det er, hvad der på et halvt århundrede er udgivet i Norge om Bull. I Danmark naturligvis slet ingen bøger, og ingen dybtgående artikler siden Paul la Cours fremragende analyse af angstbegrebet i Bulls diktning, trykt i »Tilskueren«, 1936.

Hvad er da den egentlige årsag til forskernes påfaldende tilbageholdenhed overfor Olaf Bull? Er det ærefrygt, parret med uvilje mod at skulle fremdrage private livsomstændigheder, som måske kunne svække indtrykket af hans digtning? Eller mistro til den biografisk-orienterede litteraturfortolkning? Eller blot åndelig fantasiløshed, menneskers velkendte trang til at skubbe en nærliggende opgave fra sig, fordi den er besværlig – den bliver såmænd nok en dag løst – af en anden! Sådan går årtier, halve sekler. Før man får set sig om, er de vigtigste livsvidner lagt i graven, og det, de kunne have fortalt, faret hen med vinden.

Jeg husker, at jeg allerede for tredive år siden, som ung litteraturstuderende på Københavns Universitet, undrede mig over, hvor lidt der dengang var skrevet om Olaf Bull, den lyriker, jeg i min mest modtagelige alder satte højest. Betagelsen kulminerede under en sejltur fra Holland til Amerika i sommeren 1957 om bord på en fragtdamper, hvor jeg som passager, indbudt af rederiet, havde mere end rigelig tid til læsning i det medbragte bibliotekseksemplar af »Samlede digte«, rytmisk akkompagneret af lydene fra motorrummet og Atlanterhavets lange dønninger. Ud- og hjemrejsen varede tilsammen over tre uger, så jeg kunne rigtig lade Bulls poesi gå ind i mine åndelige blodbaner.

Hvorfor gjorde jeg da ikke selv noget for at fastholde, hvad der endnu på det tidspunkt fandtes af værdifulde erindringer om Olaf Bull? Jeg var vel ikke

Olaf Bull og hans yngste søster Helen sammen med moderen Maria Bull (1854-1922), fotograferet i Kristiania 1897.

for alvor opmærksom på problemet, der nok lå i periferien af mit interessefelt; det er desuden svært som elev i faget at vide, hvordan en biografisk eftersøgning gribes an. Måske var man også for distraheret af sin egen ungdom til at kunne samle sig om en præcist defineret opgave.

Afslutningen af et mangeårigt arbejde omkring Karen Blixen og Sophus Claussen gav mig i denne sommer endelig tid til en ny fordybelse i Olaf Bulls digtning. Det var med nogen ængstelse, jeg gik i gang. Kunne Bulls poesi udfylde den plads i min bevidsthed, som erindringen taknemligt havde bevareret, nu hvor jeg selv var blevet tredive år ældre?

Da jeg havde læst de digte, jeg huskede bedst, kaldte andre, tilsyneladende glemte tekster på opmærksomheden, og efterhånden blev min ungdoms indtryk af Olaf Bulls værk både genskabt og udvidet. Det virkede anderledes på mig, endnu stærkere end før, måske fordi jeg nu bedre forstod baggrunden for den utrættelige åndelige statusopgørelse, man møder i hans modne digtning. Jeg kom under læsningen til at tænke på Per Langes strofer om Johannes Ewald, hvis livsskæbne i flere henseender minder om Olaf Bulls. De kunne lige så godt være en karakteristik af den norske poet:

Vilde blot Ordene skinne
gav han de dyreste Goder,
medens han selv maatte svinde,
mat som en udtæret Moder.

Men under hævede Hænder
lytter han fattig og bange
ind mod et Hjærte som brænder
sygt af at savne Sange.

Bulls digte skildrer i kunstnerisk form hans livs opslidende vekselspil mellem euforiske arbejdsstunder, kampe med det lyriske stof og nederlag på næsten alle de områder, som verden sædvanligvis lægger til grund for vurderingen af et menneskes lykke eller vanskæbne. Læseren behøver ikke yderligere oplysninger for at tilegne sig værket, men man kommer uundgåeligt til at interessere sig for de personlige omkostninger i Bulls liv, de sjælelige tab, som både betinger og bliver følgen af hans digteriske triumf. Der findes i menneskenaturen en dyb trang til at kende »das Ding an sich«, beslægtet med fascinationen ved at stå i et glaspusteri og se på arbejdet, fordi selve synet af flammerne og det glødende materiale lægger en ekstra dimension til indtrykket af det færdige værk.

Genlæsningen af Olaf Bulls digte gav mig for alvor lyst til at efterspore hans biografiske baggrund. Det er imidlertid ikke så nemt, når man sidder i Danmark og har begrænsede rejsemuligheder. Jeg besluttede derfor som en start at henvende mig til de få nulevende herhjemme, der – så vidt jeg vidste – havde kendt ham. En opringning til forfatteren Ole Vinding i august måned kom desværre for sent; han lå for

døden, og det var naturligvis ikke muligt at få ham i tale. Han var en af dem, som havde truffet Olaf Bull under sine Pariserophold i 1920'rne.

Da jeg havde lagt røret, sad jeg tilbage med den samme fornemmelse af noget uigenkaldelig tabt, der fyldte mig den dag, jeg for et par år siden læste, at digterens ældste datter, Merete Bull, født i 1911, var gået bort. Det ville have været så let at opsøge hende; hun havde det meste af sit liv levet i København.

Men der var jo endnu en datter, Mona, et år yngre end Merete og siden 1932 gift med boghandler Vilhelm Rode la Cour. Det vidste jeg gennem den legendariske fuldmægtig Viggo Clausen fra P. Haase i Løvstræde. Han havde for lang tid siden fortalt mig, at hun og hendes mand boede på Østerbro i København, ganske tæt ved mit eget hjem.

Nu skulle det være! Jeg slog deres nummer op, præsenterede mig i telefonen for Mona la Cour og fik på stedet en indbydelse til at besøge ægteparret i lejligheden på Blegdamsvej. Et par dage senere sad jeg ved det runde bord i deres hyggekrog og talte Olaf Bull med de mennesker, der vel af alle nulevende måtte være de nærmeste til at besvare mine spørgsmål. Oplevelsen var både stærk og befriende. Om sider var den onde cirkel af gamle forsømmelser brudt. Jeg havde rakt en hånd ud i mørket, ud mod fortiden for at gribe et stykke længst begravet virkelighed, og befandt mig pludselig ansigt til ansigt med en højst nærværende nutid, der engang havde været en del af det, jeg søgte efter.

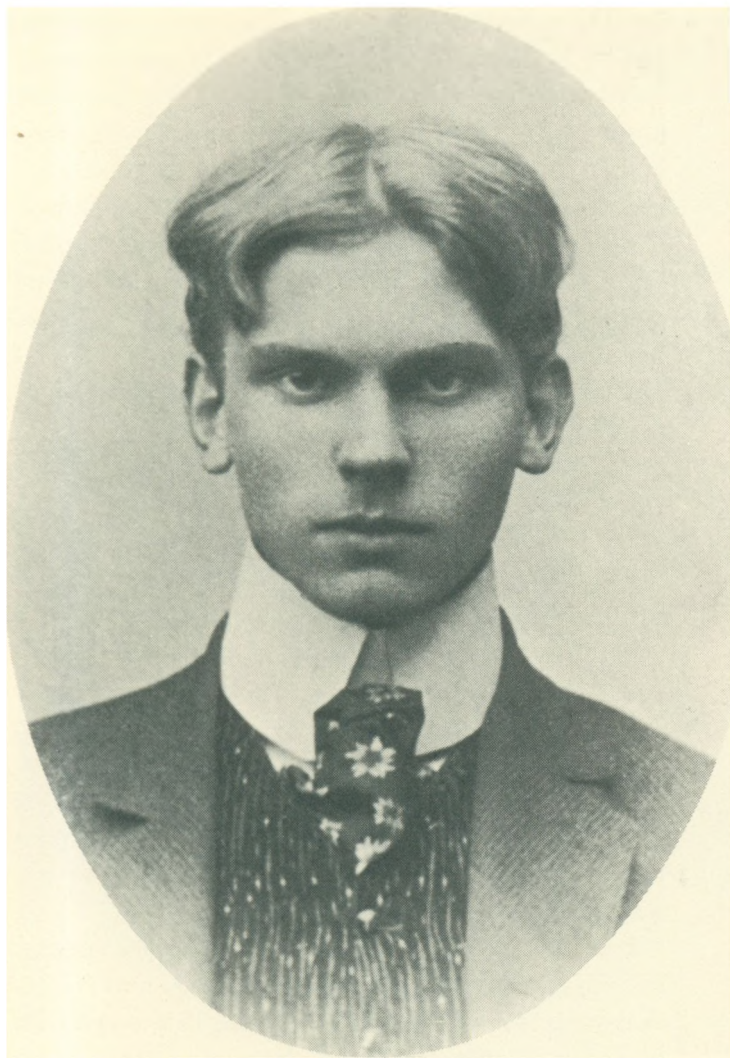

Olaf Bull og søsteren Ebba, 1897 (Atelier Ingeberg, Kristiania).

Overfor så venlige og åbne mennesker var det ikke svært at nå frem til sagens kerne: mit ønske om at samle skriftligt og mundtligt stof vedrørende Olaf Bull, helst i samarbejde og god forståelse med dem. Håbet blev ikke beskæmmet; de mødte mig lige fra den første dag med en gæstfrihed og hjælpsomhed, der i sig selv ansporede til at gå videre.

Hos Mona og Vilhelm la Cour lånte jeg fotokopier af en stak breve fra Bull, som de havde arvet efter hendes mor, digterens første hustru Thora Bull, født Bakkerud. Originalerne var i 1980 blevet overdraget til Universitetsbiblioteket i Oslo. Det er disse breve, der offentliggøres her som en slags introduktion til en mere omfattende udgivelse, der bærer arbejdstitlen »Olaf Bulls saga. Breve fra en digter« og forhåbentlig vil se dagens lys på »Gyldendal Norsk Forlag«. Indsamlingen af materiale til denne store publikation er i fuld gang, men der skal endnu bankes på mange døre og foretages research i flere lande, inden alt tilgængeligt dokumentarisk stof er tilvejebragt. Først da kan jeg begynde den endegyldige udvælgelse af de tekster, bogen skal indeholde.

En sådan brevbog skal belyse Olaf Bulls digterskabne fra mange vinkler, selv om man nødvendigvis vil komme til at savne den dialog, der opstår i en gensidig brevveksling. De breve, Bull modtog livet igennem, er med få undtagelser gået al kødets gang. En tilværelse på konstant feltfod, med de mest uundværlige ejendele stuvet ned i en slidt kuffert, giver ikke mulighed for ophobning af private arkiver – og

Den unge Olaf Bull, ca. 1904.

hvad der er bevaret, er mere eller mindre tilfældigt. Det vil da i det store og hele blive Bulls egen stemme, man hører. Desuden er det hensigten at sammenfatte konkret viden om hans tilværelse og digteriske arbejde i en række fortællende tekster, der skal indsættes mellem brevene, også for at uddybe forståelsen af, hvad de beretter, således at værket kan opleves som en helhed. Det væsentlige billedstof vedrørende Bull og hans kreds, der findes rundt omkring hos private, bør offentliggøres i denne forbindelse. Spredte eksempler på et stort set ukendt illustrationsmateriale præsenteres her i bogen.

De breve, jeg nu fremlægger, vil senere indgå i »Olaf Bulls saga«, hvor deres til tider næsten pinagtige situationsanalyse og bedske kommentarer til et ægteskabs gradvise opløsning automatisk får mere luft omkring sig i den større brevsammenhæng. Men »Thora og Olaf Bull« rummer i koncentrat hovedparten af de temaer, der gennemspilles i de fleste breve fra digteren – hans evigt vaklende økonomi, følelsen af eller frygten for åndelig udbrændthed, hypokondrien, jalousien, den kroniske nervøsitet og næsten patologiske livsangst, som tyranniserede hans hverdag og drev ham på stadig flugt fra den virkelighed, han aldrig følte sig hjemme i.

Bulls breve til Thora afspejler med tragisk tydelighed, hvor magtesløs han stod overfor de krav, ægteskabet og faderværdigheden naturligt måtte stille. De beskriver et adfærdsmønster, der også i hans to næste ægteskaber skulle vise sig skæbnesvangert. Forfatter-

Thora Bull, f. Bakkerud (1887-1942), fotograferet ca. 1914.

inden Gisken Wildenvey, Herman Wildenveys enke, skriver i sine erindringer, at Olaf Bull havde »et ugift hjerte«, til trods for hans uudslukkelige længsel efter et hjem og en familie at vende tilbage til. Samlivet med en udtalt neurastenisk natur som Bulls krævede næsten overmenneskelig tålmodighed og tolerance hos den person, der helt uden støtte skulle være ankeret i en tilværelse truet af storme og skibbrud.

Som lyriker par excellence følte Bull det livet igennem yderst vanskeligt at udtrykke sig i fiktiv prosa, samtidig med, at den strenge poetiske form, han pålagde sig selv, når han digtede, forlangte en koncentration og et maximum af gunstige arbejdsbetingelser, som hans hyppigt skiftende tilværelsesrammer kun sjældent skænkede ham. Lige fra sin debut nærede han en aldrig opfyldt drøm om, ved et eller andet litterært kup – en bestseller eller et skuespil, der gik verden over – at blive så økonomisk uafhængig, at han, uden kamp for det daglige brød, kunne følge den rytme, som nu en gang var hans, den uforudsigelige vekslen mellem vegetativt skabende og direkte produktive faser. Al sin rastløshed til trods besad Olaf Bull en ganske enestående arbejdsmoral; af sig selv og sit værk krævede han ikke mindre end det ypperste, han kunne slide sig til – thi at skrive faldt ham ofte svært – og for opfyldelsen af det krav måtte alle andre hensyn vige, når digtningen blev en sag om liv eller død.

Det lykkedes aldrig for Olaf Bull at blive herre over de bohèmevaner, han tidligt tillagde sig. Han ejede

Thora Bull i de første år af sit ægteskab med Erik Strøyberg, 1915-16.

ikke den specielle viljestyrke, der kunne sige nej, når et impulsivt behov for uafhængighed og ukontrolleret samvær med ligesindede ville trække ham væk fra hjem og arbejde. På stundom døgnlange »café-gange« søgte han både selskab og glemsel; han koblede fra eller ladede op og udfoldede hele sit uimodståelige væsen i den kreds, der hurtigt samledes ved hans bord. Men denne livsform skabte også familiemæssige problemer. Fatal blev hans større og større afhængighed af stærke drikke; de korte perioder, hvori svigtende helbred eller dårlig samvittighed tvang ham på vandvognen, fik i hans mareridtspla-

gede bevidsthed ofte karakter af psykisk indespærring.

I digtet »Ars longa« giver Olaf Bull med dyb selvforståelse et portræt af poeten, for hvem alt og alle, selv de nærmeste, kun er brænde på det bål, hvoraf hans kunst skal stige:

O, Gud, til alterbænken bringer
jeg nu mit sidste lille lam,
og digtets offerdolk jeg svinger,
skjønt blek af skam!

Du drømte, jeg var rank og fager,
og at min sjæl av mig du fik!
Jeg er en kold, vemodig mager
med kløftet blik,

som vil og maa en verden vinde,
en viden om sig selv igjen,
ved hjerteblodet fra en kvinde,
som gir sig hen!

O, tro det ikke, at du bare
var Winnymere, som paa din vei
en dag blev bragt i ungdoms fare,
bevisst, av mig!

At jeg letfærdig vilde vinde
din unge, underfulde gunst,
og saa forvandle dig til minde
med kjølig kunst!

Jeg *maa* saa handle, hjertenskjære,
hvorhelst jeg elsker eller er!
Maa dypt forvandle og fortære
hvad jeg har kjær!

For jeg forstaar, mit blik er splintet –
min hang at se hver livets form
i høit og haardt relief mod *intet*,
dét er min orm!

Men rundt om ormen gror et Eden
av blændende chimæretræer,
og ved et underværk blir leden
til lykke dér!

Andetsteds, i to små strofer med overskriften »Den ensomme«, har Olaf Bull selv skildret det, der var hans naturs uløselige problem – kunstnerens afmagt og angst overfor den såkaldte virkelighed:

Altid paa lettende vinge gennem verden –
endog i digtningens stund i evig rædsel,
skriver han ned med høire haand de tanker,
mod hvilke venstre maa hans liv forsvare!

Derfor til hver en tid i dødsens fare –
forsvaret føres svakt, men digtet stiger –
styrken er lagt i hans digt, og kræfter banker
kun i hans høire haand, mens venstre sviger!

Olaf Bulls far, forfatteren Jacob B. Bull (1853-1930).

Den foreliggende samling af breve fra Bull til Thora og børnene indeholder ikke alt, hvad digteren skrev til dem gennem årene, men mere er der ikke bevaret. Sævnet af den anden stemme i dialogen – hustruens – føles måske særlig stærkt, fordi netop det, hun må have skrevet til sin mand i de perioder under ægteskabet, hvor de levede adskilt, ville have givet et andet billede af situationen og skabt et bredere grundlag for læserens vurdering af årsagerne til den opståede krise. Nu har vi kun Bulls syn på tingene, hans fortvivlede bønner og desperate angreb at gå ud fra. I en retssal har den anklagede mulighed for at føre sin egen sag. Men for historiens domstol er det tilfældet, der afgør, om en afdød person kan komme til orde. Thora Bulls udsagn lader sig ikke rekonstruere; de hører som så meget andet til de forsvundne solbølger.

At leve længere tid sammen med Olaf Bull, knyttet til ham i ægteskab, var vistnok et martyrium, og hans tre koner betalte hver for sig en høj pris for det valg, de havde truffet, i form af ensomhed, utryghed og fattigdom, som de udholdt, så længe de havde kræfter til det.

Det har endnu ikke været muligt at få oplyst, hvornår Olaf Bull og Thora Bakkerud giftede sig. Mona la Cour mener at vide, at de havde kendt hinanden et års tid, inden de indgik ægteskab. Ifølge familietraditionen skete det kort efter datteren Meretes fødsel på Rigshospitalet i København. I et brev fra Bulls far, forfatteren Jacob B. Bull til den yngste søn Hjalmar, skrevet i sensommeren 1911, nævner han,

Thora Strøyberg med sine to døtre Merete og Mona Bull, fotografert i Gilleleje 1918.

at også han har hørt rygtet om Olafs giftermål, men slår det hen; det er nok bare den sædvanlige historie. Noget kunne imidlertid tyde på, at traditionen taler sandt. Den borgerlige vielse kan have fundet sted i Kristiania; begge parter var jo norske, selv om de på det tidspunkt boede i København, og skilsmissen blev da også bevilget deroppe, ved Kristiania Byrets dom fire år senere, i marts 1915. Bulls forældre var åbenbart ikke blevet underrettet om brylluppet. Forholdet mellem far og søn tør uden overdrivelse kaldes yderst anspændt, og for Olafs vedkommende udviklede animositeten sig med tiden til et næsten fanatisk had. Bedre blev det ikke af, at han gennem mange år trak meget store veksler på familiens økonomiske largesse, til ubodelig skade for sin egen vilje og evne til at honorere et grundlæggende jordisk krav: at man skal kunne ernære sig selv.

Bulls kroniske pengemangel er et genkommende tema i de fleste af hans breve, spillet på forskellige instrumenter, fra den vemodige, blidt syngende skalmeje over sækkepiber til truende og øresønderrivende domsbasuner. Alle variationerne tjente det ene formål at rejse kapital, lidt eller meget, for at holde den værste nød fra døren. Penge kom aldrig til at samle støv i digterens lomme; de var givet ud lige så hurtigt, som de blev lagt derned. Hele sit voksne liv igennem tiggede han om penge for at sikre sig arbejdsro nogle måneder ud i fremtiden, bad om gaver, lån, forskud, gældssanering eller økonomisk investering i kommende projekter, og på forunderlig

måde lykkedes det ham altid i sidste øjeblik at redde sig igennem med skindet på næsen, men det var en tilværelse fyldt af ydmygelser, der krævede stærkere og stærkere glemselsmikstur og gradvis nedbrød hans nervesystem.

Olaf Bull og Thora Bakkerud flyttede i begyndelsen af 1911 til København, hvor de i de næste par år boede på skiftende adresser som Westend i Vesterbrokvarteret og Henrik Ibsens Vej på Frederiksberg, nær ved Gammel Kongevej, hvor Bulls forældre efter et længere ophold i Rom havde slået sig ned. Året efter Meretes fødsel fik Thora Bull endnu et sommerbarn, datteren Mona; på dette tidspunkt var der allerede alvorlige ægteskabelige problemer under opsejling. Det kneb med pengene og arbejdsfreden; Bull flygtede flere gange enten til Italien, Paris eller Kristiania, så snart han havde fået et legat eller støtte fra en mæcen. Mona la Cour fortæller, at hun som spæd led af kolik, hvilket forårsagede lydterror i den lille, treværelses lejlighed, hendes forældre boede i. Men det var nu ikke den eneste årsag til faderens momentvise fravær.

I et brev fra Olaf Bull til den svensk-norske forlagsdirektør Lars Swanström på Gyldendal, dateret 22/1 1913, hedder det: »Hvis du paa nogen maate bryr dig om, at jeg skal ha det godt, at jeg skal kunne faa gjort noget, saa lad mig faa 200 kroner. Jeg *maa* flytte hjemmefra, ud paa landet, alene – jeg forgaar af uvenskab og barneskrik og whisky og vrøvl. Det er virkelig paa yderste tid at jeg kommer væk./-- Det er

Olaf Bull med sine to døtre i Frederiksberg Allé, 1921.

alvor med mig nu. Min kone har saapas penge, at hun kan greie huset hjemme, mens jeg er borte et par maaneder. Jeg trænger til at bli uafhængig nogen tid, til at føle noget af min første ungdoms frihet i mig. Kan du forstaa det! Jeg er halvt fortvilet, mens jeg skriver dette./Og Swan – du maa ikke gjøre alt endnu vanskeligere ved at tie, tie – ! Hjælp mig nu, som du har hjulpet mig før, og som du nok vilde hjælpe mig, hvis jeg kom op paa dit kontor og var saa nedfor som nu./Saken er jo den, at min kone og jeg, vi sliter livet af hverandre. Jeg tror ikke, vi passer sammen. Men dette absolut mellem os./Nu *vilde* jeg forsøke, om det hele kunne gli over ved at jeg reiste bort i 1½ maanedes tid. Tænk, hvad jeg vilde faa arbeidet. Herhjemme er der ikke ørenlyd. -- « Og fire uger senere, den 19/2 1913, giver han Swanström en grundig orientering om sine finansielle vanskeligheder: »Jeg kan ikke ha det længre paa denne maaten. Vi har nu pantsat alt, lige til de mindste gjenstande, thi vore penge er slupne op, og det er umuligt at faa laant noget her i København. Den dag dette skrives, ser vi ikke udvei til to kroner til middagsmad eller melk til børnene. Jeg selv er syg og nervøs. -- «

Thora Bull var vokset op i en særdeles borgerlig familie og havde sikkert ikke den ringeste anelse om, hvad ægteskabet med en kunstner som Bull indebar, da hun giftede sig. Men det lærte hun hurtigt, ladt alene med to små børn, som hun var i lange perioder, afhængig af gode venners hjælp netop på det tidspunkt, hvor hun havde allermost brug for en mand

I 1921 lå Olaf Bull længere tid syg af gigtfeber i sine forældres lejlighed, Frederiksberg Allé 40, København.

ved sin side. Hvem kan bebrejde en ung kvinde, bosat i et fremmed land, at hun i sin forladthed finder sig et nyt, fuldt ud nærværende menneske at dele livet med?

Naturligvis måtte Olaf Bull føle sig dødelig såret over, at den jævnaldrende, fraskilte københavnske grosserer Erik Strøyberg tog sig af hans kone, når han selv for en stund var flygtet fra de hjemlige problemer og havde indlogeret sig på et hotel i Kristiania for at få arbejdsro. Men han kunne jo ikke stille noget op overfor en skæbnebestemt udvikling. Ægtefællerne gled længere og længere fra hinanden, og til sidst begærede hun skilsmisse. Fire måneder efter, at den var trådt i kraft, giftede hun sig med Strøyberg og levede harmonisk sammen med ham indtil hans død tyve år senere. Børnene blev hos hende, og Bulls døtre fik derved et hjem hvor man nok havde sans for festivitas og gerne så kunstnere som gæster, men hvor der også fandtes tryghed, til forskel fra den tilværelse, de havde kendt i deres første år. Merete og Mona lærte snart at sige far til Erik Strøyberg, og Bull blev til Olaf både i breve og omtale. Man må nok tilslutte sig hans barske selvkarakteristik i et af de ægteskabelige opgørsbreve, skrevet som en bevidst, næsten hævn-gerrig provokation: »Du skal ikke lære Merete, at jeg har været glad i hende. Sandheden er: Jeg er kun glad i hende gennem *dig*. Jeg er ingen far-natur, men jeg er en elsker, og kun gennem dig er jeg glad i hende. Med dig har jeg tabt hende, og med dig gaar hun ud af mit liv.« Det må have været

bittert for moderen at læse – og mærkeligt for døtrene at tænke på, da de som voksne fik kendskab til dette brev.

-Skilsmissen kastede Olaf Bull ud i en voldsom krise, men da dens skygge efterhånden fortonede sig, og han havde fået fodfæste igen, vendte billedet af hustruen tilbage, rensset for den bitterhed, der så længe havde skjult hendes sande ansigt, og genvandt i digtet »Drøm« hele sin ungdoms uberørte ynde:

Der stod inat i min stue
en kvindeskikkelse, klar.
Hun bar det ansigt tilskue,
som før en eneste bar.
Paa pande og mund, den søte,
laa hjertens fred og ro.
Det var hendes sidste møte,
til fred for os begge to.

Og livets smerter var stilnet
i hendes ansigtsdrag,
aarenes sorg var mildnet
og øiet rent for nag.
Jeg saa med forunderlig andagt
de pikedage igjen,
før hun til længselens storme
skjænket sit væsen hen.

Det var ikke smerte, jeg følte,
ti nye længslers brand
eiet med magt mit hjerte,
mit blod og min forstand.
Men selve *tidens* skønhed
strøk som et flygtigt flor,
en fold av en ilende engel
henover mindets spor.

Efter forældrenes definitive adskillelse så børnene ikke meget til deres far. De traf ham hovedsagelig i sommerferier eller på besøg i hans andet hjemland, Frankrig. De få breve fra Olaf Bull til Merete og Mona, der bringes her i bogen, er alt, hvad årene har levnet. Som Mona la Cour fortæller: »Vi fik naturligvis altid hilsener fra ham både til fødselsdage og jul, men den slags tænker børn jo ikke på at gemme!« Også et par breve fra Bull til den yngste datter og hendes mand, i anledning af deres bryllup og sønnen Flemmings fødsel, er gået tabt. På det tidspunkt lå digteren håbløst syg i Oslo, totalt nedbrudt af organiske svækkelser efter et liv, han aldrig havde kunnet magte. Trådene til fortiden var mere eller mindre skåret over. Så lidt forbindelse havde han til sidst med børnene fra det første ægteskab, at de blev underrettet om deres fars død gennem aviserne.

Som vi ved, giftede også Bull sig igen. Først med den norske skuespillerinde Trine Gløersen, der var ansat på Nationalteatret i Oslo gennem to perioder, uden dog at nå frem i forreste geled, og fra 1925 med

Olaf Bull under rekreation efter alvorlig sygdom, fotograferet på Frederiksberg sammen med sin anden hustru Trine Bull (1889-1956).

Suzanne Dain, en trediveårig fransk kvinde, karakterstærk og sydlandsk temperamentsfuld, som han havde truffet i Norge året forinden. I dette sidste ægteskab fik han ved nytårstid 1927 endnu et barn, sønnen Jan.

Det kunne naturligvis ikke undgås, at mennesker med kendskab til Bulls levevis nu og da rystede på hovedet over hans nye alliancer. Uforglemmelig er den bemærkning, en af hans venner i den norske kunstnerkoloni kom med, da han nede i Paris hørte om digterens tredje ægteskab: »Nei, nu får folk virkelig holde op å gifte sig med Olaf Bull!«

Når man tænker på tingenes senere udvikling, er det underligt at læse, hvad Bull i sommeren 1915 skrev til sin fraskilte hustru: »Hvordan har børnene det? Hør nu her – lad dem bare ikke bli alt for danske! Lad dem huske paa, at norsk er deres blod, *meget* norsk, og norsk skal være deres modersmaal. Naar de blir større, er det bedre (synes jeg da) at de faar mindre undervisning og beholder sit sprog, end at de i en udmærket dansk skole *glemmer* det. Heldigvis staar ikke undervisningsspørgsmaalet umiddelbart for døren. Men det kommer jo en dag, og Gud ved, hvordan vi da skal greie det! Men det faar vi tale indgaaende om en gang siden. Børnene maa ikke bli danske, – det kunde der muligens vært nogen mening i, om *du* var dansk, men naar vi begge to er norske, og begge to har et saa udpræget norsk lynne, og børnene tilpaakjøbet, saavidt jeg kan skjønne, røber det samme lynne, – ja da er det meningsløst, at de

Olaf Bull og hans tredje hustru Suzanne (1895-1976), fotograferet ca. 1931.

skal miste sit sprog. De skal ikke staa ukjendt for det sprog, som dere far skriver. Er du ikke enig i det, kjære Thora? De skal ikke alene ikke staa ukjendt for, men de skal snakke det norske sprog baade med tunge og sjæl. Saa *bund* norsk som du trods alt er, skjønner du nok det. -- «

Thora Strøyberg boede i København gennem mere end tredive år, lige til sin død i 1942, 55 år gammel. Hendes børn voksede op i Danmark og giftede sig begge med danskere. Selv om det strøybergske hjem viste stor gæstfrihed overfor besøgende fra Norge, både slægtninge og gamle venner, måtte dets grundpræg uvægerligt blive dansk. Bulls advarsler mod assimilering bør nok betragtes som et nervøst stemningsudbrud, med en kerne af fornuft, men påvirket af den angst, der plejede at gribe ham, når han for kortere eller længere tid slog sig ned i København. Han var et let bytte for cafélivets fristelser og havde tit og ofte overanstrengt både helbred og økonomi på natlige bumleture gennem storbyen. I de sidste år undgik han saavidt muligt at gøre ophold i den danske hovedstad, hvis han kom hertil på gennemrejse fra Paris til Oslo, eller var på vej tilbage til Frankrig. Sporene skræmte.

I sit andet ægteskab udfoldede Thora Strøyberg sider af sit væsen, som kun de færreste kendte noget til, mens hun var gift med Olaf Bull. Det har nok været netop disse træk hos hende, han forelskede sig i, da de traf hinanden, men tilværelsens hårde realiteter fik hurtigt hendes medfødte slagfærdighed og

livsglæde til at visne. For digterens hustru var der ikke megen plads at røre sig på, hverken i bogstavelig eller overført betydning; venner af huset erindrede mange år senere, hvorledes »Thora gik rundt, tavs og frugtsommelig«. Som fru Strøyberg blev hun det naturlige centrum i en kreds af kunstnere og kunstyndere, den fuldendte, lidt distante værtinde, beundret for sin spirituelle konversation og hurtige replik. Hendes sidste mand havde også udpræget artistiske anlæg, ville oprindeligt have været koncertpianist, men valgte et borgerligt levebrød, der dog ikke på nogen måde dæmpede hans trang til at være sammen med morsomme og ukonventionelle mennesker. Hos Strøybergs kunne man møde bildende kunstnere og forfattere i selskab med musikere fra Det kgl. Kapel, der efter middagen spillede kammermusik med værten ved flyglet. Navne som Ludvig Karsten, Aksel Jørgensen, Einar Utzon-Frank, Sven Elvestad og Herman Wildenvey var velkomne gæster i hjemmet, og da skilsmisens bitterhed havde fortaget sig, blev også Olaf Bull og Erik Strøyberg gode venner. Herom vidner det eneste bevarede brev fra digteren til Strøyberg, trykt i denne bog. Mona la Cour husker, hvordan hendes to fædre kunne sidde med hver sit glas foran sig og snakke sammen til langt ud på natten, når Bull besøgte familien i København. Det var ellers ikke mange fra sin bekendtskabskreds, han i den sidste, svære tid holdt kontakt med; hans tiltagende rastløshed vanskeliggjorde overholdelsen af indgåede aftaler, de tyndslidte nerver tålte ikke selv

Til Erik og Thora
Strøyberg
og Merete og Mona
og Bull
med mine aller-
højestelteste hilsener
fra Eders alles
Olaf Bull,
mand, fader og
fuglekonge.
Oslo, juleen 1927.

Olaf Bulls dedikation til familien Strøyberg i digtsamlingen »Metope«, 1927.

den mindste belastning. I januar 1932 lå Bull igen på Rikshospitalet i Oslo og sendte derfra en tak til Edith Rode for samvær under nogle dages ophold i København: »Det var lite nok, jeg kom til at være sammen med dig og dine, men det var *essens* for mig. Det var, ved siden af Strøyberg's hjertelighet, dét som reddet mig fra »vantro, fortvilelse og andre store og skammelige synder og laster«!

Sankthansaften 1932 kom Olaf Bull atter på sygehuset, og denne gang vidste alle, at det kun ville være et spørgsmål om tid. Leveren, nyrene og hele nervesystemet var angrebet. Men der skulle alligevel gå nøjagtig et år, før han fik fred. En af hans varmeste beundrere, den norske kunsthistoriker Jens Thiis besøgte ham på hospitalet og mindedes ham efter hans død bl.a. med følgende ord: »Fra den dag han blev innlagt på Rikshospitalet og siden på Ullevål, hvor han døde, var hans liv én sammenhengende kjede av lidelser. Og selv om håbet vippet op og ned fra dag til dag, hadde jeg det inntryk, da jeg besøkte ham, at han så døden klart i øinene. Han var netop den dag så svak og lidende at han næsten ikke kunde tale. Men sin store vakre utmagrede hånd løftet han med besvær og gjorde et korstegn som var mere talende enn ord. Og samtidig lyste hans skjønne øine i det forvandlede ansikt mot mig med et uforglemmelig blik av resignasjon: Hils vennene, hils livet! —/ Smerte og tap virker lammende. Det eneste jeg kan gjøre, er fra vennenes krets overfor offentligheten å bevidne, hvilket stort og herlig menneske denne store

Olaf Bull ca. 1927

kunstner var. Large, overflødig, uselvsk i sin berettede selvfølelse, av og til bitter under sin skjæbne som norsk lyriker, men takknemlig som et barn, når han møtte forståelse og medgang. Han var av de venner, som man ikke bare måtte beundre ved intelligensens og geniets gaver og som gav berikelse i hver samtale man hadde med ham, men som også ved gemyttets overflod og ømme finfølelse erobret én helt, så man bent frem måtte *elske* ham som menneske. Hans nærmeste venner vil være enig med mig.«

Bulls død vakte næsten skandinavisk landesorg blandt lyrikkens dyrkere. Da budskabet nåede til Danmark, skrev en ung forfatter hernede et minde-digt, der blev trykt i Oslo-avisen »Dagbladet«. Forfatteren var Paul la Cour, og digtet hed blot »Olaf Bull«. Året forinden havde en af hans brødre giftet sig med Bulls yngste datter – men hans egen betagelse af den norske mester var nu af langt ældre dato og byggede helt igennem på et åndeligt valgslægtskab. Som et af de få konkrete vidnesbyrd om, hvad netop Bull kom til at betyde for nyere dansk poesi, vil la Cours strofer være en passende afslutning på det, der her er fortalt om digteren og hans breve.

Gavmilde Sejervinder,
du kom med Tøbrudsstrømme
truende mørk i Blikket
af hele din Kval af Drømme.

Ung og haard af Æmhed
stod du med sorgfuldt Hjerte,
Linierne i dine Hænder
blev klare af Verdenssmerte.

Groende i din Side
ind under Brystets Revler
laa dybe, graadige Sange
med Blod ved Røddernes Trevler.

Dybe, graadige Sange,
Sjæle, som hungrige, vilde,
steg af de dunkle Drifter
spilet mod Lysets Kilde.

Modent som Korn, der blæser,
og mættet som Muld, der aander,
voksed dig gennem Brystet
Elskov og Skam og Vaander.

Drog deres blodige Veje
igennem din heftige Varme,
slog Blomstervingerne ud
mod Rummets ildfulde Arme.

Visned nu over din Pande
og sluktes i dine Sanser
de tyste Kloder af Syner,
der var dig Saar og Panser?

Blegned du haardt, du mørke,
du hvasse, elskende Ødsler,
aabned du dine Hænder
træt af de slidende Fødsler?

Regnen gaar susende ned
mod Jordens svulmende Struber,
Livets læskende Vande
trænger til alle Gruber.

Rummet staar groende fuldt
af menneskeskabte Minder.
Verden i dine Arme,
formørkede Sejervinder!

Frans Lassen

Ved afslutningen af dette lille arbejde vil jeg først og fremmest takke Mona og Vilhelm la Cour, som har fulgt bogens tilblivelse med levende interesse. Det skyldes mere end noget andet deres beredvillighed til at låne mig breve og fotografier, til at besvare spørgsmål og skaffe mig kontakter, at det på så kort tid har været muligt at give denne introduktion til en senere, mere omfattende publicering. Jeg takker også filminstruktør Flemming la Cour og fru Inger Bull, Eslöv i Skåne, som med stor forståelse har stillet billeder til min rådighed, informationskonsulent Jens Folkman, Oslo – samt Universitetsbiblioteket i Oslo, som på rekordtid sendte mig xeroxkopier af de Bull-breve, der findes i håndskriftsamlingen.

Bibliotekar René Herring har som så ofte før stået mig bi med kritisk læsning af manuskriptet og kyndig gennemgang af korrekturen.

Frans Lasson

Tyve breve fra Olaf Bull

I august 1911, en lille måned efter datteren Meretes fødsel, rejste Olaf Bull et par uger til Norge, angivelig for at læse op af egne digte på Bygdønæs' Bad uden for Kristiania, men sikkert også for blot en kort stund at komme lidt væk fra spædbarnsatmosfæren og den forstyrrelse af hans arbejdsfred, som familieførøgelsen i sig selv måtte bevirke. Den 9. august bragte »Aftenposten«s morgenummer et kort interview med den hjemvendte poet. Det hed heri bl.a.: »Digteren Olaf Bull er igaar kommet her til Byen fra Kjøbenhavn, hvor han nylig har gjort stor Lykke med en Oplæsning af sine Digte paa »Sommerlyst«. / Det er Bygdønæs' Indehaver, Hr. Tronseth, som har hentet den unge Digter op til hans Fødeby, for at lade ham foranstalte en Digteraften efter dansk Mønster ude paa Bygdønæs. / Og saaledes er Olaf Bull, som nu et Aars Tid har luftet sit Talent i Udlandet, atter at se paa Carl Johan, hvor vi igaar traf ham midt blandt Kollegerne, Vilhelm Krag og Wildenvey. Vi plukkede ham ud af den lyriske Buket, og han fortalte, at imorgen vil hans Digteraften finde Sted. /

– Vi har læst om Triumfen paa »Sommerlyst«. Var Danskerne meget begejstrede? / – Forsaavidt ikke Kritikerne løi. Der var mødt mange danske Forfattere frem, og det stivede mig op; iøvrigt var jeg saa nervøs, at jeg holdt paa at falde ned i Prosceniet. / – De har altsaa ikke forandret Dem? / – Det, som glædede mig allermest, var at se Johannes V. Jensen i Tropedragt midt foran Scenen. Og dette gav mig mit Mod tilbage. / – Jeg troede, det snarere skulde tage Modet fra Dem? / – Nei tværtom, jeg er en erklæret Tilhænger af Sagkyndigheden; den har aldrig gjort mig andet end godt. / – Hvad vil De læse op paa Bygdønes? / – Jeg vil først og fremst læse op et Digt, som heder »Tjenerinden«. Det kræver forresten et saa voldsomt Lungeapparat, at jeg ikke rigtig ved, hvorledes det vil gaa i Nutidens vældige Varme. Det er nemlig saa umaadelig langt. Sveden driver baade af mig og Folk, naar jeg læser det. Saa skal jeg læse Digtet »Om Vaaren«, for at gjøre Folk forkjølede ovenpaa det andet, og flere. / – Hvad gjorde De mest Lykke med paa »Sommerlyst«? / – »Tjenerinden«; det tog Folk mest. Jeg rullede med Øinene og med R'erne, saa det løb nedover Ryggen paa Tilhørerne. Til dette Digt trænger jeg ogsaa et Bord, hvori jeg fra Tid til anden kan slaa min Næve. Jeg er ildfuld, ser De! / Og Olaf Bull smiler skjælmsk. / – Skal De blive hjemme nu? / – Nei, jeg er kun kommet op for denne Oplæsnings Skyld. Jeg har i aarevis gaaet omkring og snuset efter et Erhverv, der kunde holde mig skadesløs for min poetiske Virksomhed. At det skulde blive

Komediantbestillingen, drømte jeg dog ikke om. --«

I denne sidste bemærkning var der ikke så lidt af et koketteri. Indviiede vidste, at Olaf Bull allerede i sin studentertid havde lagt et udpræget scenisk talent for dagen, og hans gode veninde, skuespillerinden Agnes Mowinckel havde flere gange opmuntret ham til at søge sin lykke på de skrå brædder.

Oplæsningen på Bygdønæs' Bad fandt sted dagen efter, torsdag den 10. august, og blev en så stor succes, at Bull måtte gentage den ikke mindre end tre gange, den 13., 15. og 20. i samme måned. Der var fulde huse, og mange af hans norske kolleger benyttede lejligheden til at stifte et personligt bekendtskab med den unge digter, hvis debut på parnasset to år forinden havde vakt så stor opsigt.

Mens Bull var i Kristiania, boede Thora og den endnu spæde Merete i maleren Otto Haslunds villa på Carlsbergvej i Valby – digterens »Tusculum«, som han kalder det i et brev til mæcenen Olaf Schou. Det blev også hans egen adresse efter hjemkomsten til København sidst på måneden, indtil han og hans lille familie fandt en økonomisk set nogenlunde overkommelig lejlighed i Westend nr. 14 på Vesterbro.

[9. august 1911]

Adresse: Drammensveien 100.

Kjære Thora!

Her er en huskestue med programlavning og prøvning og reklamering, som summer over hele Grand.

Jeg er idag interwiet i Aftenposten og Tidens Tegn – jeg skal sende dem imorgen. Nu skal jeg ud paa Bygdønes – prøve scenen, forstaar du. Imorgen, torsdag brænder det løs.

Hvordan har dere det, kæreste ongerne mine! Jeg ser dere i aanden under de store deilige træer i haven. Men endnu summer alt i den vildeste forvirring i min hjerne – tusende hilsener skal jeg besvare, fire tusende smaa samtaler om de samme ting – jeg er aldeles tummelumsk, og kan ligesom ikke samle mine tanker. Det blir vel bedre, naar oplæsningen er over. Det er vist en mulighed for at jeg skal gjentage den paa søndag – hvis jeg gjør lykke. Det er hundrede kroner til – *mindst*.

Jeg skal hilse fra Henrik Lund og sige, at om en uges tid ankommer der en pakke tegninger og litografier til dig – at ha paa væggene i vort hjem.

Min elskede bisse! Jeg længter efter dine læber og dine øine – og selv Tussemors skrig længter jeg efter.

Olaf Schou havde vært saa fornøiet over mit sidste brev. Henrik havde vært paa rangel med ham (Champagne, hummer etc.) og da havde han sagt, at han skulde sende *mig nye penge*!! Er han ikke storartet! Ved samme anledning «laante» han Henrik 500 kr.

Jeg skriver imorgen og *telefonerer* iovermorgen for at fortælle – forhaabenlig om succesen. Alle mine kys!

Din Bisse, som er saa varm og lidt fyllesjuk.

Sidst på året 1911 havde den norske kunstmæcen Olaf Schou på Bulls indtrængende anmodning bevilget ham penge til et par måneders ophold i Italien, langt fra barnegråd og blevask, for at han i fred og ro kunne få skrevet de digte, han manglede til sin næste samling. Den økonomiske støtte var så rundhåndet, at Thora uden større problemer kunne klare husholdningen hjemme i Danmark, mens Bull var borte, og som en ekstra opmuntring blev hun og hendes barn inviteret til at gæste familien Haslund i fjorten dage omkring jul og nytår.

Digteren havde længe talt om at rejse væk et stykke tid og selvfølgelig også diskuteret planerne med sin kone. Bestandig stillede finansielle vanskeligheder sig i vejen. I et takkebrev til Olaf Schou, dateret 7/1 1912, skriver han bl.a.: »Men vi var dog saa fuldstændig paa det rene med, at denne reise maatte jeg ha – i vor fremtids, i vort hele livs navn maatte jeg ha den, thi jeg var saa bundskrabt for glæde og arbejdskraft og skjønhed, som jeg vel aldrig har været. Vi forstod begge at det vilde komme tifold vor lykke tilgode, senere, om jeg kom ud lidt nu./-- Jeg antar at jeg skal ha min digtsamling færdig inden to maaneder nu. Det er jo den rene »Brahmas livseleksir« at være alene, alene. Og det trods jeg er glad i min hustru og mit barn.«

I Rom boede Bull i Via Monte Tarpeo 69 på tredie sal, kun et stenkast fra Forum Romanum. Men allerede i slutningen af januar 1912 måtte han vende hjem til København, fordi hans kone var blevet syg.

Ingen så dybere og mere analytisk ubarmhjertigt ind i sin egen sjæl end Olaf Bull. Som det hedder i et udateret brev fra ham til maleren Henrik Lund: »Jeg skulde aldrig været gift og havt barn. Det er en stor ulykke – saa glad jeg end er i dem. Jeg skulde kineset mig til en ny digtsamling og derpaa kanske én til, saa længe kroppen taalte sofaer. En eneste ting kunde ha reddet mig – at være født velhavende. Men til det er chansen uigjenkaldelig spilt. –«

20 (?) December 1911. Rom.

Kjære Thora!

Jeg er igrunden i alt for daarligt humør til at kunne skrive brev, og det blir da heller ikke langt, det jeg skriver. For det første har jeg ikke hørt noget fra dig paa to hele dage, og det er meget for mig hernede i Rom. For det andet sporer jeg ingen fremgang i mit arbejde. Jeg kan bli aldeles besat af raseri, naar jeg tænker paa at jeg ingenting mere kan gjøre. Hvad i djævelens navn skal jeg ta mig til, naar jeg ikke længre kan skrive? Og hvorfor Satan skal det være netop mig blandt den store skrivende bande i Norge, der skal udvikle sig bagover! Men dette véd du endnu mindre end mig, min lille troløse Bi, saa dette snakker vi ikke mere om.

Dette skulde imidlertid være et hyggeligt brev til julen med stemning af klokkeklang og present-glæde. De presenter, du skal ha, barnet mit – de faar du vente med, til vi mødes, da det vil bli for dyrt

paagrund af al told etc – desuden maa jeg nu se til at spare noget.

Jeg har sjelden kjendt mig saa tom som nu. Intet berører mig, jeg fyldes ikke af en eneste stemning. Rom kunde altsaa *heller* ikke sætte kraft i mig. Hvad i Herrens navn skal jeg ty til! Tusen, tusen gange heller da være hjemme hos dere og ha det hyggeligt, naar jeg alligevel ikke kan arbeide ud. For det jeg skriver blir tomt, stemningsløst snak, og jeg *har* faktisk mistet, *mistet* enhver kunstnerisk evne, for svarteste faen!

Nu gaar jeg omkring og tænker, at ogsaa *Paris* skal skuffe mig, naar jeg kommer tilbage. Dette med gjensynets skuffelse er meget ofte tegn paa en udhulet natur, uden illusionsevne.

Jeg gruer mig for at *Paris* skal skuffe mig.

Der kan jo nu under ingen omstændigheder være tale om at reise hjem. Hvad er det, der er hændt med din far? Ungen min, nu maa du være stærk mod alt dette onde og vide, at jeg er saa inderlig glad i dig. Det eneste som trøster mig er, at du er mellem gode mennesker. Men du maa ha ondt, stakkers Thora!

Man skulde *aldrig* være fra hverandre.

Bare et ønske fra dig, Thora, og jeg kommer hjem – og du *skal ikke tvinge dig*, hvis du føler at du ikke greier at være alene – da gjør du synd mod mig, der bare vil gjøre dig godt!

Jeg har maattet skrive dette brev ikveld, eller rettere i nat, skjønt jeg er træt og sliten. Jeg har skrevet en hel del i dag, efterat jeg sende mit foregaaende

bedrøvede brev. Det er forunderligt, hvor bare fire eller otte gode «linjer» kan rette ens ryg og igjen gjøre én til menneske. Jeg slutter nu dette brev med en tanke til dig med al den kjærlighed jeg har. Gid der imorgen igjen laa brev fra dig – bare for at føle noget af dit sind og din stemme.

Din *eneste*, som er træt og trist.

lillejulaften 1911. Rom.

Lille kjære bi!

Ja, her sidder jeg nu kl 8 dagen før julaften alene paa mit værelse. Jeg har kjøbt ind mandler, rosiner, paranødder og dadler, samt et par flasker Muskat-vin, for at kunne udholde den beleiringstilstand som julen er. I eftermiddag har jeg drukket mine to første Whiskyer siden jeg kom hid sammen med Carl Palme, en gammel ven af mig (ogsaa en bekjendt af Karsten). Jeg har været i god skrivestemning den sidste time, og du maa ansé det for en tydelig udslag af min længsel efter dig, at jeg ikke benyttede stemningen til at lave vers af, men til at skrive til dig. Dette lyder *koldt* og *uvenligt*, naar jeg læser det igjennem. Men endnu dummere er det at understrege det, naar jeg gennem hele *mig selv* føler en dyb, sørgmodig forladthed og længsel efter dig – . En ting ved jeg, at jeg aldrig – trods nervero, trods stilhed og fred – *aldrig* vil være fra dere mere. Jeg har en følelse af, at din Kjærlighed svinder – og at mit lille barn ikke kan komme til at kjendes [ved] mig mere. Jeg tænker

saa ofte paa det lille hjertensgode barneansigt, hvordan det mon ser ud, naar jeg kommer hjem – om alle de «bubsete» miner, om alt det yndig-komiske alvor, hvormed hun ofte mønstret mig (netop det vidunderlig søte alvors udtryk hun har paa fotografiet) – om alt dette er forandret og omsat i en ny søthed. Naar jeg nu sidder hernede, vil jeg ikke ønske det – for jeg kan ikke tænke mig hende deiligere end naar hun laa paa pudevoret mellem os – . Lille ven, hvad har vi ikke for noget deiligt «os imellem»?

Alt mens jeg skriver dette, længter jeg opover, hjemover, ja var det ikke længre end til Florens, saa er det dog nærmere *dere*.

Det er dette fortvilede, at jeg har ingenting at skrive om mer. Alt forekommer mig ligegyldigt eller ubrugeligt til digtning. Sjelden tror jeg et talent (hvis jeg overhodet har været et talent) saa i den grad er blit tomt.

Det er et hyggeligt julebrev dette. Men jeg kan ikke forstille mig, og ud maa det, om det skal ud gennem sidebenene.

Jeg burde naturligvis begynde at skrive i en anden genre, roman eller skuespil. Men jeg har ingenting at skulle ha sagt. De faa ting, jeg har at fare med er nogen sjælelige og moralske iagttagelser hos mig selv, lidt aandelig geleé, som jeg ikke kan anvende til nogen verdens ting, da jeg ikke har sans for at digte op en eneste hel skjæbne og komplet mangler forstaaelsen for *handling*. Læs Sigrid Undsets bog -- det fruentimmer har i al stilhed gjort det, som jeg ikke

kan – hun har skildret en menneskeskjæbne. Jeg aner ikke menneskeskjæbner, ikke engang min egen. Det eneste jeg bryr mig om, det er dig (naar du vil la være at opvække min jalousi eller min pirrelighed) og ungen, – dere to er det eneste jeg bryr mig om. Men saa stor blir vel engang min livslede, at jeg holder op med det ogsaa.

Jeg har konstante smerter i de venstre nyreregioner. Esbensen har naturligvis ikke skjønt sig et ord paa mit tilfælde, saa jeg er vis paa at jeg skylder ham, at en læge engang siger til mig, at det er for sent, da det ikke er tat i tide.

Det latterlige ved mig er jo, at jeg trods al min gemene livslede ikke har hug paa at dø. Ja, nu kan det jo forklares, da jeg jo har dere to at «leve for». Men jeg har aldrig i mine mørkeste perioder havt hug til at dø. Det er et paria-tegn hos mig, ligesom det er en usseldom af mig, ikke at befale mig selv at holde op med at skrive, og ta mig noget andet for. Jeg ser nu klart og tydeligt, at der *kun* er udviklingsmuligheder i de forfattere, der ikke begynder modent.

Skidt med alt dette. Du, Thora, ved at under dette triste og uvenlige brev ligger længselen efter at være sammen med dig og holde af dig og kjægle med dig og pludre med barnet! Mere behøver jeg ikke at si dig, mit sind flyder ikke med honning om dagen.

Hvad du laver, for eller imod mig i dit sind, ved jeg jo ikke, kan heller ikke læse det af dine sparsomt flydende breve.

Udenfor ligger nu det gamle Forum Romanum i

Olaf Bull, fotograferet i Firenze 1912. Hans forældre boede på det tidspunkt i byen.

koldt og klart solskin, de gamle søiler lyser og Kolloseum hæver sig mod himlen. (Hvilken natur-schildring) Jeg nævner dette nonsens, fordi du skal ha et indtryk af, at her ikke blir nogen hvid jul. Jul-aften skal afspises i Skandinavisk forening mellem 25 gamle kjærringer, der alle sammen er generende henrykte over at være i Rom, dette forfuskede, smagløse, falske romantiske hul, hvor ingen skabende idé opstaar – derfor er byen en by for lærerinder og dumhoder af malere. Og her gaar jeg rastløst og mekanisk omkring, gaar af *mig selv*, og propper mig til halsen

med ruiner om formiddagen og gjetesteg med blomkaal om eftermiddag, halvt paa en tung fortvilet slør af sur vin, frysende i skyggen og ligegyldig i solen, uden en idé, uden en stærk stemning.

Men til dig ønskes jo nu en varm hyggelig nordisk jul, med alt hvad dertil hører. Ha det rigtig barnlig godt juledagene, slig en sød og umiddelbar sjæl du er lille Thora. Og naar under-barnet «miler», da tænk paa mig, der saa gjerne vilde se det.

Min egen kjære ven!
Hilsen til dig og alle
fra O.

P.S. Jeg er i onsdags gaaet over til Catholicismen. Dette vil du ikke forstaa nu, men jeg skal skrive et langt brev om det senere. †††

I sommeren 1913 blev de ægteskabelige uoverensstemmelser Olaf Bull for meget. Han smækkede med døren til lejligheden på Henrik Ibsens Vej i København og rejste til Kristiania. Den 27/7 meddelte han sin gode bekendt Jens Thiis: »Jeg er blit afholdsmand og er fraflyttet min Wigwam. Min Squaw syntes at jeg drak for meget ildvand. Jeg bor nu i Pilestrædet 49 og skriver for livet. —«

Også denne gang gik det, som det plejede. Bull havde ikke været ret længe borte fra sin kone, før han plagedes af jaloux fantasier. Det gjorde det ikke bedre, at en af Thoras veninder på et tidspunkt

indstændigt bad ham om at vende tilbage til København – for sin egen og ægteskabets skyld. Erik Strøyberg må da have optrådt som en mere og mere hyppig gæst i hans hjem. Efter et ophold hernede rejste Bull igen til Kristiania, hvor han i de kommende måneder boede på skiftende hoteller og følte sig totalt uden for begivenhedernes hvirvel.

Thora besøgte ham en enkelt gang i den norske hovedstad, men det blev kun en ganske kort visit, der ikke gav ægtefællerne nogen mulighed for virkelig at snakke tingene igennem.

Til Thora

HOTEL REGINA
RAADHUSGD. 26

Kristiania ... 191[3]

[Begyndelsen mangler] forfængelig til at gaa som et sligt kjon, der ingenting ved – aldeles bortseet fra den skjæbne som vil overgaa mit hjerte, hvis det er sandt som jeg aner.

Aa – jeg kan jo saa let ta feil, jeg ved det – intet er farligere end at reise fra hinanden – man skulde aldrig, *aldrig* gjøre det. Men jeg maatte jo. Dog er desværre ikke skjæbnen saa retfærdig, at den skaaner den som *maa* reise, og kun opoffrer dem, der reiser i letsind. I begge tilfælde Thora, du ved, at jeg *[elsker]* dig. Jeg har gjort det fra Augustaftnerne i alleén paa bænkene, og videre, fra Absalons gade til Paris, og videre,

Valby, Drøbak, til det sted, som var vort *hjem* da jeg reiste. Hvad er det nu? Jeg forstaar, at vi ikke kommer til at beholde det, men jeg skulde ønske, at det var vort hjem, dit og mit og Merete og Monas hjem, ligetil vi maa opløse det.

Forstaar du det, Thora? Ønsker du længere det? For Guds skyld, si sandheden. Er det vanskeligt, saa tag dig sammen, og tving dig til at være *saa* høimodig. Bare ikke denne hjertekulde.

Siger du mig en haard sandhed, saa kommer jeg ikke. Saa ordner jeg det hele her oppe fra.

Men helst vilde jeg komme og finde dig, som den du var, for jeg længes efter dig. Og saa vilde jeg reise ud paa landet etsteds *der*, for dette her oppe, Thora, det gaar galt. Jeg sover ikke om nætterne.

Skriv nu bare ikke et langt, kjærligt brev, hvori du indstændigt anmoder mig om, ikke at komme – *efter* at ha hørt, at jeg faktisk har det ondt heroppe uden dig, og at jeg muligens *kan* komme.

Thora, jeg *ved*, at jeg kommer til at bli ond i morgen i telefonen. Jeg ved det med en slig vished, at jeg har spekuleret paa, ikke at telefonere. Men jeg maa. Jeg maa forsøge at lytte noget ud af din stemme, som kan vise mig veien, – i vildrede af ulyksalighed som jeg er. Skulde jeg gjøre dig uret, saa tilgi mig, fordi jeg elsker dig, Thora – du *ved* jeg elsker dig, Thora, – jeg kysser dig tusinde gange paa øinerne og munden og hænderne!

Men skulde jeg ha ret – ja da har jeg kun *ret* forsaavidt som du har *fortiet*. I det øieblik du siger

Merete og Mona, fotograferet 1914.

fra, har jeg kun ret til at være ulykkelig, og skal søge at være det paa en skaanselsfuld maade.

Er du min lille Thora, ungen min? *Noget* husker da du ogsaa af gode dage?

Din

Olaf.

Kan hænde jeg slet ikke er væmmelig i telefonen. Gud give!

HOTEL REGINA
RAADHUSGD. 26

Kristiania ... 191[3]

Kjære lille Thora!

Jeg forstaar, hvad jeg er uden dig nu ikveld, da jeg sidder alene i vort fælles soveværelse (jeg faar intet nyt før imorgen). Ingen søde luftige kjoler, ingen smaa sko, – og du, min eneste kjære, borte. To kolde senge staar her, og din er ikke opredt.

Jeg ved ogsaa nu, at naar jeg skal lægge mig i den opredte seng, saa ligger du lille pigen min paa en haard bænk og har det ondt – hvis du idetheletaget faar ligge. Jeg vil ligge i *din* seng i nat, jeg vil rede den op selv og faa en duftig drøm af *dig*, – dig, *mit* menneske. Dagene heroppe blev ikke som de skulde være, men hvis jeg ikke hørte feil, da du hvisket til mig, – det sidste du sagde – saa vil du tilgi mig. Ondt eller godt – det er for *dig*, at det er gjort. Jeg elsker dig, Thora.

Ja, jeg ved det. Du ved det ogsaa. Det er saa lidet at si om det – det er bare saa.

Din
Olaf.

HOTEL REGINA
RAADHUSGD. 26

Kristiania ... 191[3]

Kjære Thora min!

Skriv lidt til mig! Endnu ved jeg intet, om hvordan det hele er gaaet. Det er bedre at være fra hinanden en tid uafbrudt, end slig at faa et lidet gløtt, og atter skilles.

Jeg synes der var saa meget bitterhed ved vort sidste samvær (ved siden af saa megen lykke for mig) at jeg ikke tør tro, at du længes tilbage. Det faar saa være. Bare du alligevel kommer, saa er det bra. Det føler kanske *du* ogsaa.

Jeg skriver bare disse faa linjer idag – der ligger en mand med nogle rædselsfulde smerter (Gud vet hvor-af) og har ulet nu i to dage over mit hode. Det er saa hjertesskjærende netop nu, saa jeg vil gaa ned og spørge værtinden hvad det er. Jeg tror ikke jeg holder ud at være her i nat – vil heller kinese hos Warner eller en anden end dette.

Ude silregner det – og er Søndag. Jeg har ikke en sous. Det er samme ulyksalige stemning som forrige søndag – jeg ved ikke, om det er værre eller bedre – værre, fordi du, ungen min, er borte fra mig, eller

bedre, fordi du ikke lider *med*. Kanhænde du nu har det ligesaa ondt som mig, kanhænde værre – jeg ved intet. Bare du ikke væmmes ved hvad jeg skriver til dig!

Jeg har nu et stort nyt digt i hovedet – større og klarere end det første – et digt til dig. Bare jeg kunde faa det til.

Hvordan gaar det med dine smerter. Jeg talte med en læge igaar, som sagde, at man maatte være yderst forsigtig med sligt, da det yhyre let kunde gaa over til en underlivsbetændelse. Du maa bruge dine mediciner flittigt.

Ingen medlidenhed eller sligt noget med mig, hvis du føler, at du vil eller maa gaa fra mig. Paa bare medlidenhed gror *ingenting*. Og lad dig ikke skræmme af sligt, som jeg sa nede paa Tostrupkjælderens. At jeg kan mene det, er sandt – at jeg gjør det, er desværre tvilsomt. Nei, bare sandheden, hvis du vil væk fra mig.

Eller – hvis du vil kurere mig for den tvilepsyke – reis paa landet med mig!

Din ven

Olaf.

LØVSTØ HOTEL *Kristiania* Lørdag 21 Febr. 1914.
Kongens Gade 9

Thora!

En eller anden ting maa nu ske med mig – enten et omslag til et dybt had mod dig, eller noget andet. Du

har rammet mig lige i hjertet, og du har dræbt mig.

Jeg haaber, at jeg skal faa styrke til at lade dette brev være det sidste. Du siger at du lider ved mine breve, men hvad gjør jeg! Den lille smerte, du har i din lykke, er godt for dig at ta med paa færden – dén kan ikke sammenlignes med min.

Men idag vil jeg lade hadet hvile, og jeg vil endnu engang snakke til dig om Kjærlighed.

Jeg vil rope ind i dig for at se, om der endnu ikke er en gnist tilbage i dig af kjærlighed for mig. Hvis det bare er det, saa lad den vokse igjen til ild, Thora – husk, Merete er gaat frem af dén!

Derfor vil jeg skrive lidt om vore minder, det vil sige mit *liv*. Thora, Thora! Hvor lidet vi alligevel har været sammen i de aar vi har været gifte! Nu føler jeg hver stund som et tab! Men kan du huske de sidste høstdage, da skogen stod rød lige ned til vandet og det var koldt ude, men verandaen var varm af solskinnet gennem glasset! Da gik jeg en dag alene gennem skogen til Soksti, og saá saa meget. Jeg husker jeg kom tilbage og sagde: Gid du havde været *med*. Og idag kan jeg graate over at du ikke var med. Og den lange sommer, med Merete i haven – hvor uendelig tabt er ikke den nu for mig.

Men jeg har to andre somre, sommeren i Valby og den første sommer i Drøbak. Ja, du har sagt, at du ikke brød dig om den. Men jeg husker, naar tusmørket brød frem gennem vildvinen og Corneilles klokker lød. Og Merete gik barbent mellem stolene og skulde lægge sig, og du var træt og sød og frugt-

sommelig og laa paa sofaen. Ja, saa kunde det komme onde dage, men dem vil vi glemme. For mig er det blit et æventyr.

Ak, det er saa mangen deilig dag, som jeg nu skal miste for altid – for jeg *tør* ikke engang tænke paa dem mere. Nu, endnu i kveld kan jeg det, fordi jeg skriver til dig, og det er som jeg kjender min haand i din, og som om endnu intet er sket. Om en time er det anderledes.

Thora! Kan du huske, den turen vi i sommer hadde gjennem Elleskogen? Det var vist midtsommers. Naar jeg nu tænker tilbage paa den dag, kan jeg spørge mig selv: Elsket du mig den dagen?

Jeg sad igaar og tænkte paa det. For hvis du ikke var glad i mig den dagen, Thora, da *er* alting tabt, tænkte jeg.

Kan du huske, den deilige sværmeriske dag i skogen? Hvor vi hoppet over det ene gjærde efter det andre, og over røtter og myretuer og kom frem, saa vi saa fjorden paa den anden side! Jeg trodde vi da *begge* følte en fred og en lykke ved livet, et glimt af noget, vi engang skulde naa til. Vi havde liksom revet os løs fra de andre, for bare at være to unge mennesker, som var glad i hverandre, og aldeles fuglefrie.

Jeg bebreider dig ikke, om du ikke holdt af mig den dag. Iallefald ikke nu, i dette skjønne øieblik af erindring. Men holdt du af mig da, saa er det paa dage som dén, at jeg bygger mit angstfulde lille haab om, engang at faa dig igjen. Kan du forstaa det? Det var noget af vort første sværmeri over den dag.

Thora, du *mit* menneske – jeg skriver dette saa sjæleangst, at du ikke kan forstaa det. Men selv om det aar, som er gaaet, ikke en *dag* har været mit, saa ser jeg fjernt bagom det Haven, med platanerne og tuia og valmuer i vidunderligt sollys. Det var vor sjæls have, Thora-barn. Jeg *tror* paa den.

Mine raa, fortvilede overfald husker du. Ak, jeg fulgte min natur i en slags barnetilstand – denne dybe smerte har gjort mig voksen, og nu staar jeg med begge armene ud, og har ingenting at leve for.

Thora – jeg husker ogsaa mange smertelige ting – vi var altid paa flugt mod et eller andet nyt, som vi trodde var lykken. Og netop derfor er drømmen om lykken blit saa meget stærkere for mig, fordi vore sind var saa bevægede.

Ak, Thora, kan du huske de frygtelige vaardage, da vi bodde derute i Øresundsgade, høit deroppe, med det skjærende, kolde solskin – da et løft skulde tages. Og jeg reiste ud i den graae vaar paa Sjælland – ! Jeg husker møllevingerne i horisonten, og Fredensborg, da jeg gik alene med dig – det vil sige, med tanken om dig!

Dette er et brev om erindringer, for alle mine tanker vender *tilbage*. Det er som at stirre ind i den mørkeste grav, at intet af alt dette faar anden værdi end *smertens*, den daglige smerte, det daglige nag – og det blir værre og værre for hver dag som gaar. Jeg længter mod kvelden, og jeg længter mod morgenen.

Jeg sidder og snakker og snakker, og pludselig blir hjertet snørt sammen af den hverdagsligste ting –

Merete og Mona ved »Villa Petit« i Gilleleje, 1914.

man snakker om, hvordan en stue skal møbleres, om hvad der er smukke til gardintøj, – om nye hatter, om en baat paa fjorden, og jeg lider under det alt sammen, for der er ikke en ting af disse smaa hverdagsligheder, som ikke rammer mig lige i hjertet som et minde. Mit samvær med dig var mit liv, og du *skal* vide det Thora, at det har du dræbt, selv om jeg selv ikke dør, hvad det vilde være det bedste. For nu er verden styg og tom og haard for mig, – jeg har indstillet hele min følelse paa dig, og Kjærlighed skal herefter bli mig det *laveste* af alt.

Jeg skriver og skriver for at døve mig selv, – og om en stund er det slut, og jeg gaar frem og tilbage

mellem mine fire vægge. Da har jeg sandheden lige for øinene. Men endnu vil jeg sværme og drømme. Du siger i dit brev, at jeg ikke vilde kunne glemme. Kanske ikke. Men du vilde aldrig faa høre det, af taknemmelighed for at du var kommen igjen. Forstaar du det, Thora! Tænk, det navn *Thora*. Bare naar jeg tænker paa det, at det skal uddø af mit sprog, forstaar jeg, at jeg kan ikke holde det ud. Jeg *kan* ikke holde det ud. Hvad vilde den andens lidelse vært mod *min*, med en natur, saa heftig som *min* – ! Jeg har mistet ti gange mere, tusend gange mere end han vilde ha mistet. Og *jeg* kan ogsaa graate kan du tro, men det ser du aldrig.

Du skal ikke lære Merete, at jeg har vært glad i hende. Sandheden er: Jeg er kun glad i hende gennem *dig*. Jeg er ingen far-natur, men jeg er en elsker, og kun gennem dig er jeg glad i hende. Med dig har jeg tabt hende, og med dig gaar hun ud af mit liv.

«Du kunde ikke anderledes»! Men hvorfor sagde du: Jeg tror det er dig, jeg er glad i! Og hvorfor var du igjen øm mod mig! *Hvorfor* skrev du ikke om det hele, da boken var blit færdig, og jeg endnu var i Christiania – *hvorfor, hvorfor* – aa, der er tusend af bebreidelser, ogsaa fra *mig*, og de kan kanske hjælpe mig til at hade dig.

Men *nu* er det bare at elske. Nu, i kveld, i denne stund er det bare den dybe længsel efter dig som skal raade. Jeg har skrevet dette brev, fordi du skal ha et sidste bevis paa, at jeg elsker dig, – og det er skrevet som et fortvilet forsøg paa at vække noget hos dig, du

aldrig burde ladt sove. Har du da aldrig kjendt mig, barnet mit, siden du saa let gav mig til pris? For jeg er aldeles prisgit til elendigheden.

Gid jeg *kunne* lære mig til at afsky dig. Jeg skal prøve.

Olaf Bull

LØVSTØ HOTEL
Kongens Gade 9

Kristiania den ... Marts 191[4]

Thora!

Jeg har kjæmpet og kjæmpet, men lidelsen blir større og større hver nat og hver dag. Jeg trodde jeg skulde greie det, da jeg reiste. Thora, *kom op til mig, bare 2-3 dage*, og lad mig snakke med dig! Jeg skal telegraferer penge, hvis du telegraferer Ja. Jeg er fuldstændig afholdsmand og har været det i en uge, saa du behøver ingenting at frygte. Men jeg gaar omkring i en eneste stor smerte. Jeg *skal* ikke gjøre noget press. Lad mig bare tale med dig, faa en liden chance, Thora. Vi kan bo paa hvert vort hold. Det er saa grufuldt at være bagbundet paa begge hænder.

Husk, du sa: Jeg tror det er dig, jeg er glad i!

Din Olaf

Jeg har skrevet dette om eftermiddagen, efter dit første brev. Jeg har havt det saa ondt i dag, ser du. Jeg kan ikke andet.

Du elskede Thora!

Jeg sidder her ganske alene om natten og det eneste i verden for mig er at sidde og snakke med dig. Jeg forstaar godt at jeg ikke kan bære savnet af dig. Jeg har tat mig for at læse de breve jeg har fra dig. Nogen har jeg læst, og de andre vil jeg læse siden.

Jeg ved ikke hvad jeg skal sige til dig, fordi det er alt for meget. Disse breve ompspænder *mit* liv, hvormegen bitterhed der end staar i dem. Og saa staar der nu og da en bitte liden sætning, som kan faa mig til at dø af sorg, fordi det er forbi.

Kan du huske det brevet, som du skrev til mig og lod ligge igjen til mig, da vi bodde i Colbjørnsens gade? Saa fortvilet er jeg nu.

Det er jo det som har aabnet din natur for mig, og min egen natur for mig selv. Ingen kvinde kommer til at gjøre det mer – dette var i min frugtbare aar (hvor faa frugter der end er kommet) – det er min natur, slig føler jeg det. Og jeg husker og husker. Jeg ved at jeg ikke kan bære dette.

Netop fordi jeg har gjort dig saa meget ondt, netop derfor har jeg set dybt ind i dig, – saa hedt og dybt, Thora. Aa, hvis jeg bare havde faat tilgivelse.

Alt dette er kanske ord for dig – men dine ord er levende liv for mig.

Tro ikke, at ikke jeg ser alt hvad jeg har gjort mod

Olaf Bull og hans anden hustru, Trine Gløersen Bull i Raageleje, 1918.

dig. Tror du jeg har ment at gjøre dig virkelig ondt, du elskede menneske?

Bare erindringen om din latter, naar noget var morsomt – eller hvorledes du lagde dig paa sofaen naar du var træt, – eller de enkleste ting, – alt husker jeg, og erindringen stiger dag for dag, – jeg er bare, bare dig!

De brevene til Italien er mig de kjæreste. Jeg ved endnu ikke om jeg har faaet dem med –. Og fra Valby. Ja – hvad kan det nytte, at vi snakker om Valby.

Hvad gjør jeg nu? Jeg sidder og skriver til dig, og det er *haabet* som driver mig!

Jeg tror jo ikke paa nogen opstandelse, men dette er et slags haab om opstandelse for vore to liv. Jeg tænker mig om, og skjønner, at jeg har ikke noget haab – men det er som den døende, han kan ikke la vær at haabe paa opstandelse, – og jeg kan ikke la vær at haabe paa at faa dig igjen.

Ja – lad haabet fare – lad mig bare snakke til dig. Andre mænd vilde sige, at dette var galt og dumt af mig og sidde slig, men jeg kender dig, og ved at du forstaar mig, og du ønsker at forstaa mig.

Jeg kan ikke holde det ud at være saa stolt som jeg burde.

Skjønner du at jeg elsker dig, min egen kjæreste ven?

Din Olaf.

Lad mig sætte din Olaf – det skjæmmer ikke noget af dig, at jeg føler mig som *din*. Dette er et brev, jeg ikke har kunnet lade være at skrive. I morgen skal du faa et andet – om forretninger. Der kommer snart penge.

LØVSTØ HOTEL
Kongens Gade 9

Kristiania den 14 April 1914

Thora!

Skjönt jeg havde lovet mig selv, aldrig at skrive slig til dig mer, kan jeg ikke lade vær nu. Endnu engang vil jeg si dig, at jeg elsker dig saa grænsesløst, og jeg ved nu, at du er det eneste menneske i verden jeg nogensinde har elsket. Jeg er fortvilet af angst og sorg for dig, og forat det ikke er mig, som nu er om dig med al den ømhed jeg kunde gi. Du kjæreste menneske – *hvordan* skal jeg lære at glemme dig? Jeg længter og længter, og jeg skulde ønske jeg var død. Hvad du har betydd for mit liv, kommer du aldrig til at forstaa.

Din Olaf.

LØVSTØ HOTEL
Kongens Gade 9

Kristiania den 29 April 1914

Kjære Thora-barn!

Du *maa* ikke si, at det ikke kan være anderledes, end det er, naar du samtidig siger, at du savner mig. Aa, du gjør mig saa lykkelig med det savn – og saa tar

Olaf Bull (til højre) og hans bror, musikpædagogen Hjalmar Bull i Raageleje, 1918.

du igjen med den ene haand, hvad du har git med den anden! Lille Thora – tænk ikke slig! Du siger, at vi maatte være anderledes end vi er, beggeto, for at det skulde gaa. Ja, jeg forstaar hvad du mener med at *jeg* skulde være anderledes. Ingen erkjender det dybere end jeg. Men hvis nu jeg var det, fortæl mig saa, hvad du mener med, at *du* ogsaa maatte være anderledes. Har du da handlet, som du har gjort, af anden grund end *dén*, at *jeg* var umulig? Aa, svar mig paa dette, Thora, nu da vi staar ubundne af hinanden. Fortæl lidt om dig selv til mig.

Mener du, at du ikke tror, du kunde være mig tro, om du kom tilbage til mig igjen? Skjønt det, at du skulde komme tilbage, bare er en fjærn og uvirkelig drøm, saa volder *den* tanke mig en stor lidelse. Kanske du blir sint over at jeg, som nu intet har med dig at gjøre, spør dig om dette – men det virker saa dunkelt paa mig, dette at du ogsaa maatte forandres, *selv* om jeg ogsaa slog om.

Jeg er nu saa ængstelig for at ha stødt dig væk med dette brev – men du aner ikke, hvor jeg hver nat grubler og grubler frem og tilbage over dig, søde pigen min. Jeg siger *min*, for fra mine tanker kan du ikke gaa væk, selv om du gaar bort fra mig. Der er du *min* med det gode, kjære Thora! Thora, Thora – jeg synes det er en helligbrøde at nogen anden heder det navn.

Nu er det ogsaa vaar her, og naturligvis rent grønt dernede. Jeg ved, at den som har foraaet med sig i sin forelskelse, han vinder. Men jeg kan jo ingenting

gjøre – jeg har havt mine vaarer. Jeg vil ikke længer begynde med «Kan du huske --». Jeg føler mig saa hjælpesløs, og saa inderlig alene om alt det gamle, kjære, medens nu nye friske minder skabes for dig. Det er mod vaaren og sommeren at jeg kommer til at tabe, tabe for alvor.

Hvad jeg skal gjøre med min sommer, ved jeg ikke. Helst vilde jeg sidde i et dybt græs i en have ved sjøen og læse for dig og kysse dig indimellem, med ungerne kravlende omkring. Og ha rensset hele mit sind for nag og dit for erindring.

Men med min egen sommer ved jeg ikke, hvad jeg vil gjøre.

Hilsen fra en, som elsker dig og vore barn.

Olaf.

Hvis du *vidste*, hvor jeg længes efter dig!

Til Thora

Lille barn!

Et minde om vor tid, min kjæreste sommer. Du vil ikke være længre hos mig. Men du skal vide fremover i din fremtid at jeg var glad i dig, og min kjærlighed til dig gjorde mig ond og brutal. Lille Thora min, jeg er saa ulykkelig, for jeg har ikke engang ret til at bede om din kjærlige erindring.

Din --

Merete og Olaf Bull i Raageleje, 1918.

28 Juli 1915 *Skjærhallen.*

Kjære Thora!

Jeg er flau over at maatte fortælle dig, at jeg desværre alligevel, *trods mine stærke forsikringer*, ikke kan sende dig penge inden udløbet af Juli. Det digt, som jeg skrev om [i] mit sidste brev, har simpelthen tat hele sommeren, istedenfor, som jeg troede, en uge. Først *ikveld* er jeg blit færdig med det og sender det ind. Det er stort, næsten af «Sneens» dimensioner, saa det kan tilpaakjøbet bli tvilsomt, om nogen avis kan ta det. Jeg har da arbeidet hele sommeren uten indtægter, og jeg troede til at begynde med, at jeg baade skulde faa skrevet det, et par noveller, nogle digte og nogle artikler. Jeg lærer mere og mere, at jeg ikke kan være pessimistisk nok med hensyn til min hurtighet i produktion. Alt gaar saa sent som lus paa tjærestikker.

Jeg reiser til byen iovermorgen eller paa søndag. To à tre dages ferie maa jeg ha – jeg har faktisk ikke hat ferie herute, skjønt jeg nu har boet her 1½ maaned. Men dette digt maatte jeg ha færdigt – det betyr saa meget for mig, som du nok vil se, naar du læser det. Naar jeg kommer til byen, skal jeg abbonere for «Tidens Tegn» til dig, du kan vel ha glæde af det, og Merete skal vel snart begynde at læse aviser!!

Jeg skal ta fat paa de tre barnedigte til Martins «Julekronen», med det samme, jeg kommer til byen. Inden 14 dage maa de vel være færdige, – de skal jo være ganske smaa – og da faar du 50 kroner. Vær nu snild og tag mig med ro. Det blev ikke saa storartet,

som jeg hadde trodd, men inden 1 September *maa* jeg iallefald kunne skaffe de 100 kroner. Lad mig saa sende, eftersom jeg kan, uten at du blir nervøs – i det store og hele tat skal nok tingene ordne sig til tilfredshed, selv om der kommer smaa uregelmæssigheder!

Hvordan har børnene det? Hør nu her – lad dem bare ikke bli alt for danske! Lad dem huske paa, at norsk er deres blod, *meget* norsk, og norsk skal være deres modersmaal. Naar de blir større, er det bedre (synes jeg da) at de faar mindre undervisning og beholder sit sprog, end at de i en udmærket dansk skole *glemmer* det. Heldigvis staar ikke undervisningsspørqsmaalet umiddelbart for døren. Men det kommer jo en dag, og Gud ved, hvordan vi da skal greie det! Men det faar vi tale indgaaende om en gang siden. Børnene *maa* ikke bli danske, – det kunde der muligens vært nogen mening i, om *du* var dansk, men naar vi begge to er norske, og begge to har et saa udpræget norsk lynne, og børnene tilpaakjøbet, saavidt jeg kan skjønne, røber det samme lynne, – ja da er det meningsløst, at de skal miste sit sprog. De skal ikke staa ukjendt for det sprog, som dere far skriver. Er du ikke enig i det, kjære Thora? De skal ikke alene ikke staa ukjendt for, men de skal snakke det norske sprog baade med tunge og sjæl. Saa *bund* norsk som du trods alt er, skjønner du nok det. Det rædselsfuldeste bevis paa et slikt misforhold finder jeg i forholdet mellem Nils Collet Vogt og hans datter. Det er hun, som sitter som *grand dame* i Sverige og siger

Olaf Bull med søsteren Helen Hvoslef og sine to døtre i Københavns zoologiske have, 1918.

«Nog är pappa en ganske bra diktare, nog – men inte är han saa styv som vår Verner von Heidenstamm, inte!» Hun siger det til andre, og hun siger det til ham selv. Jeg tænker mig det like tragiske og latterlige i, at Merete engang skulde komme til at si noget lignende paa *dansk*. Og det sørgmodige ligger *ikke* i den ting, i og for sig at bli sat under en *dansk* digter, forstaa du jo. Men at Merete – ! Nej, det er ikke til at tænke paa!

Misforstaa mig nu ikke, og tro, at dette er talt ud af uvilje mot Danmark! Hvorfor det? Jeg tænker ofte paa Danmark, det ved du nok!

Kjære Thora, svar mig nu paa dette brev og fortæl lidt om Barnene. Desværre hadde jeg ikke raad at sende Mona nogen present, men til jul og næste aar skal hun faa.

Jeg kommer til at sætte hus til høsten. Da vilde jeg gjerne ha op de bøgerne, du vet. Hvis jeg kunne faa alt, hvad *der smagte* af historie, literaturhistorie, filosofi, naturvidenskab etc, saa vilde jeg være meget glad. Kan du ikke en dag tage og pakke hele stasen ned i en kasse og sende mig den – du behøver ikke at betale fragt, send den pr. efterkrav. Det er mange af de bøgerne, som jeg trænger. Glem ikke «Immanuel Kant». Den er ikke min, derfor er den mig *dobbelt* dyrebar. Jeg trænger den særlig, Johs. V. Jensen kan faa den igjen, naar jeg igjen kommer til Danmark!

Venlig hilsen.

Din Olaf Bull

Min adresse er foreløbig
Fru Schamauns Pensionat,
Frognerveien 29.

I 1918 lejede Olaf Bull og hans anden kone et sommerhus i Raageleje ved Kattegat for at være i nærheden af familien Strøyberg, der som sædvanlig tilbragte ferien i Gilleleje. Den seksårige Merete boede nogle dage hos sin far; der eksisterede fra gammel tid en fortrolighed mellem de to, som selv ikke årenes adskillelse helt kunne ophæve. Kendere af Bulls poesi glemmer ikke hans vemodige drømmeleg med datteren i digtet »Gobelin«.

Raageleie 8 Juni 1918.

Kjære Thora!

Jeg skriver for at fortælle dig, at Merete stadig har det udmærket herude. Vi har jo (desværre havde jeg nær sagt) hat deiligt veir her hele tiden, og Merete tilbringer den største del af dagen ute, barbent og barhodet. Vi kommer svært godt ud af det med hinanden, og endnu har der ikke været en eneste større kurre paa traaden – hun forstaar, at jeg maa ha det stille, naar jeg arbejder, og dermed er alt i orden.

Siden iforgaars har hun badet, og hun siger, at vandet er deiligt. Badedragt kan vi ikke faa herude, men Merete mener, at hun har én liggende hjemme – paa loftet syntes jeg hun sa.

Du skulde havt 50 kroner af mig den femte. Men du er kanske saa snild at vente en uges tid. Jeg er selv

Olaf Bull under sit sygeleje i forældrenes hjem på Frederiksberg, 1921.

temmelig «hard up», – delvis paa grund af de glade Københavnerdage. Jeg har maattet skrive op til Christiania med ansøgning om at faa udvidet et laan paa mine aktier og venter svar.

Det var hyggeligt, at Dere kommer til Gilleleie i sommer – saa kan der jo ret som det er være anledning til at se børnene og se dem sammen.

Venlig hilsen!

Olaf Bull.

P.S. Meretes ernæringskort vedsendes. Hun har faat nogle lokale ernæringskort herude.

Hvis hun kommer hjem med uvasket tøj, er det ikke vor skyld. Det er nemlig næsten umuligt at faa vasket noget herude, paa grund af sæbemangel. Imidlertid kommer der en vaskekone her paa tirsdag, og vi skal se, om vi kan faa hende til at vaske Meretes tøj. Selv om hun ikke kan faa strøget det, er det jo alligevel bra, at det er *rent*, naar hun kommer tilbage.

D. S.

[1919-20]

Kjære Merete og Mona!

Et godt nytaar ønskes Eder begge af Eders far i Norge. Jeg er saa bedrøvet over at jeg ikke har kunnet være sammen med jer i julen, men jeg har havt saa meget at gjøre. Her oppe er det forfærdelig koldt, 20° kulde, og henimod en meter sne paa gaderne. Trine løber paa ski, hvergang hun har nogen fritid fra

theatret, hvor hun nu spiller en smaapige paa 12 aar som heter Trine Rar. Vi har havt juletræ paa atelieret og tænkt meget paa jer. Du, Merete, maa vist ha læst alt for mange æventyr paa atelieret, for det er begyndt at spøge saa skrækkelig her, især naar det er koldt og ikke lagt i – da er her nordlys med istapper og da gaar snedronningen langs væggene og musene danser paa gulvet.

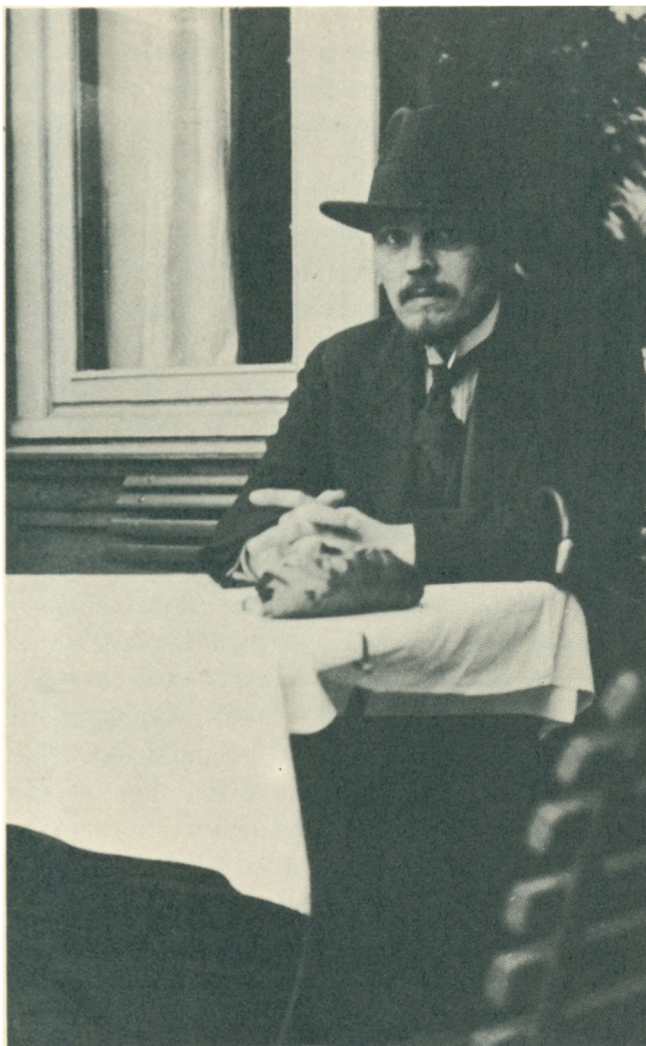
Fra Erling Lone skal jeg hilse, han sender en æventyrbok ned til dig, Merete, men Mona skal ogsaa faa læse i den. Erling Lone reiser til Paris iovermorgen med sin kone, men den store hund Rusken skal være hjemme hos en af hans venner og vente paa ham til han kommer tilbage om et halvt aar. Den store rare dame fru Mowinckel er reist til London med sin datter. Alle reiser, bare jer far blir igjen for at passe paa Norge, det kjære land. Tænk om vi engang kunde faa være sammen i udlandet en liden stund? I Paris og Rom?

Tak for brevet og brevkortet, Mereten min! Her sender jeg med to kort, som du kjøbte i Norge, men som du glemte! Mona, du maa ogsaa nu snart sende mig et kort!

Paris 19 Juli 1920 25 Rue d'Ulm

Kjære Mona min!

Jeg ved ikke om du faar dette brev tidsnok til din fødselsdag! Men jeg sender dig min hjerteligste gratulation, lille Mona, samt nogle penge, som du og Merete skal dele til hver sin geburtsdagspresent.

Olaf Bull på restaurant »Josty« i Frederiksberg Have, 1921.

Her har været stor nationalfest i tre dage. Alle gaderne var fulde af kulørte lygter, og folk danset paa gaderne til langt udover natten. Du kan tro det var sjau at se paa, trods at jeg nok ikke danser, men det er jeg sikker paa at du gjør!

I har det vel deiligt i Gilleleie nu! Du kan tro at jeg længter efter at komme til deilig salt sjø og boltre mig i bølgerne, men jeg kommer nok ikke til sjøen før senere, og her er vist ikke saa friskt vand som I har det i Kattegat ved Gilleleie!

Her er meget varmt om dagerne, og skjønt din far gaar omkring ganske hvidklædt, saa sveder han, saa det glindser af ham – da kunde det været godt at stupe ud i koldt vand, men her maa jeg nøies med at gaa ind i en mørk badesal midt i byen og faa mig en kold douche nu og da. Men forleden dag var det blit saa varmt, at der blev uveir – midt paa natten kom der et tordenveir over Paris, som var saa frygteligt, at man havde ikke havt magen paa 20 aar, blev det sagt. Og det var særlig over den høiden hvor vi bor, bag en stor kirke som heter Pantheon, at lynene huserte – det hørtes ud som om hvert eneste lyn slog ned, det ramlet som store stenskred ned mellem murerne! Det var skrækkeligt! Men der har vel været nok af lynafledere omkring, for der skeede intet lynnedslag.

Jeg skal hilse dig saa meget fra Frick. Han bor hernede. For øieblikket er han forresten nede paa en uhyre hvit sandstrand, som strækker sig en kilometer ud i havet. Der er hundredevis af hvite badetelte, og deilig sol og skog! Jeg burde vist ogsaa ha været der,

men din far har saa ondt for at bevæge sig fra det ene sted til det andet, thi han har ondt i den ene fod. Derfor maa han bli siddende her paa et atelier, med solen stegende ned i hodet! Men han har sjus paa bordet, og god fransk mad paa tallerkenen med rødvin til, og her er nok af frugt, ferskener og ananas, som han forøvrigt synes er barnemad, altsaa sikkert noget for Merete og dig!

Jeg vilde svært gjerne at du og Merete skulde skrive hvert sit lille brev til mig og fortælle hvordan I har det paa landet.

Jeg har idag ogsaa skrevet et brev til jeres bedstemor i København, min mor (falle) som netop ogsaa har havt fødselsdag, men som jeg desværre heller ikke fik skrevet til itide. Men det er ikke saa let at skrive i denne varmen, ser du! Jeg haaber at I ret som det er hilser paa Eders bedstemor, naar I er i byen, hun er saa sød og hun holder saa meget af jer beggeto!

Altsaa – om igjen, en kjærlig Gratulation til dig, lille Mona min! Og fra Trine ogsaa!

Din far Olaf

19 September 1920 37 Avenue Gambetta.
(ny adresse)

Kjære Merete og Mona!

Jeg hører til min bedrøvelse at I er syge beggeto og maa ligge paa hospital! Men naar I faar dette brev, haaber jeg I er meget bedre beggeto, ja kanske I er friske og er begyndt paa skolen igjen? Jeg har ogsaa

En far med sine to døtre i Frederiksberg Allé, 1921.

været syg i det sidste, jeg har lidt af nervøsitet, og det er I gudskelov for unge til at lide af endnu.

Jeg skulde ønske, at I havde noget af al den frugt som det er hernede. Men ved I, hvad jeg bryr mig mest om af alt! Det er varme, spiselige *kastanier*. Det vil jeg meget heller ha end baade meloner og bananer. Her er et vidunderligt deiligt veir, rigtig varmt om dagen, men her blir nok snart koldt, og da blir her endda koldere end i Danmark, thi franskmændene har ikke saa gode ildsteder som I deroppe! Saa jeg gruer mig lidt til vinteren, men jeg har da iallefald en tyk, varm vinterfrakke! Og de snilde, rare tyskere har lovt at skaffe franskmændene *kul*, saa her skal nok bli varmt alligevel!

Jeg hører, at der er store fester i Norge for jeres bedstefar, Fafa. Saadanne fester faar man, naar man har været rigtig flink i mange, mange aar, og *det* har *han*.

Vi bor nu saa langt ute i udkanten af Paris, at vi maa reise paa den underjordiske jærnbane, «metro'-en» som den kaldes, i henimod 20 minutter, og dog gaar den lynfort! Og denne reisen gjør alligevel jeres far flere gange om dagen, thi han maa hver dag ind for at træffe Frick, med hvem han har meget vigtige forretninger. Frick beder mig hilse jer begge hjerteligt!

Jeg viste forleden dag nogle franskmænd de fotografier af jer, som jeg har faaet tilsendt, og de var alle meget begejstret over, hvor sunde og friske børn jeg havde – jeg var meget stolt af jer! Saa nu maa I

rigtignok ikke gjøre mig tilskamme, men skynde jer at bli friske igjen!

Hvis jeg kommer til at bli i udlandet til vinteren, tror jeg nok alligevel at jeg vil reise fra Paris og ned til en yndig liden by ved det varme Middelhav, hvor der saagar vokser nogle Palmer. Allerhelst vilde jeg dog sætte over Middelhavet til Afrika og kjæmpe med løver og tigre – synes I ikke, I kan se mig spidde en løve paa min spadserstok? Jo, jeg skulde nok tæske dem, kan I tro!

Ja, det skulde jo nok være hyggeligt at kunne faa være sammen med jer begge engang her ute i den store verden. Trine taler ofte om jer og længter efter at faa se jer igjen. Merete kjender hun jo bedst, men hun sender ogsaa en kjærlig tanke til Mona! Hun synes, I er saa søde beggeto!

Naar vi kommer over nogle morsomme prospekt-kort, skal vi sende dem til jer. Kanske vi allerede i morgen finder nogle nede i byen! Saa kan I faa et lidet indtryk af hvordan den by ser ud, som jer far nu har boet et halvt aar i! Og som alle mennesker blir glade i! Men for at ha det rigtig godt hernede skal man være helt frisk og rask, og det har jeres far ikke været i det sidste. Men han blir nok bra igjen, han ogsaa!

Der er en vældig plads her som heter Opera-pladsen. Paa den travleste tid paa dagen, ved ét-tiden, er der over hundrede automobiler paa én gang, store og smaa, som piler om hverandre – da kan I tro, det er ikke saa let at komme fra den ene kant af pladsen til den anden! Da gjælder det at smøre sig med taalmodighed.

saagar vokser nogle Palmer.
Alderhelst vilde jeg dog sætte
over Middelhavet til Afrika
og kæmpe med Löver og
Tigre - synes I ikke, I kan
se mig spidde en Löve
paa min spadesstok? Jo,
jeg skulde nok tørke dem,
kan I tro!

Ja, det skulde jo nok
være hyggeligt at kunne
føle være sammen med jer
begge engang her ude i den
store verden. Trine taler
ofte om jer og længes
efter at få se jer igjen.
Merete kjenner hin jo
bedst, men hun sender og
saa en kjærlig Tanke til
Mona! Hun synes, I er saa
søde begge to!

Naar vi kommer over
nogle morsomme prospekti-
kort, skal vi sende dem
til jer. Kanske vi allerede
i morgen finder nogle

En side af Bulls brev til Merete og Mona, dateret 19/9 1920.

Kjære Merete og Mona, nu er jeg træt og vil sove lidt. Gid I nu begge maa ha en rask bedring! En af dagene skal jeg skrive et nyt brev! Indtil da, ha det godt, kjære børn, og hils Eders mor og Erik!

Eders hengivne far
Olaf

Trine sender de hjerteligste hilsener!
Skriv nogle ord til mig!

Efter at have giftet sig for tredie gang slog Olaf Bull sig varigt ned i Frankrig. Han og hans fransksfødte kone Suzanne indbød i 1926 den fjortenårige Mona til at tilbringe nogle måneder hos dem, og en dag i august tog Bull imod sin datter ved ankomsten til Paris. Før de kørte ud på landet, til den lille by, hvor de skulle bo i seks-syv uger, var de nogle dage alene sammen i den store stad, som Bull jo kendte bedre end de fleste skandinaver og sikkert glædede sig over at kunne vise Mona.

I Château-la-Vallière, mellem Tours og le Mans, havde Olaf og Suzanne Bull lejet en beskeden forpagterbolig med en gammel have og en lille sø. På det tidspunkt var digteren næsten afholdsmand, og Mona la Cour husker, at hun og hendes far hver dag fulgtes ad ned til en lille café i nærheden, hvor han fik en vermouth, stærkt fortyndet med vand, og hun en is – eller en romtoddy, hvis det var koldt i vejret. Suzanne Bull havde lagt deres daglige tilværelse i

faste rammer; hun underviste Mona i fransk, og Olaf Bull arbejdede flittigt ved sit skrivebord både om formiddagen og nogle timer om eftermiddagen. Her, langt borte fra storbyens fristelser, fandt han den fornødne fred til at læse og digte. Problemerne meldte sig først, da de vendte tilbage til Paris. I begyndelsen logerede både Bull og Suzanne hos hendes mor, Madame Dain, der havde et pensionat for unge skandinaviske piger i Rue Singer; senere flyttede de ind i en møbleret lejlighed i Rue Monge, mens Mona blev boende hos Madame Dain lige til sin hjemrejse fra Paris i juni 1927.

Mona la Cour traf mange af sin fars gode venner og bekendte under det lange ophold i Frankrig. Blandt dem var Henrik Lund, Edith Rode, Agnes Mowinckel og Monas specielle ven Ludvig Karsten, der engang havde malet et portræt af hende.

10 Aug 1926.

Kjære Thora!

I hast disse linjer. Hvis Dere skal varsle mig telegrafisk, (hvad der vel er det forstandigste) saa telegrafer et par dage i forveien før Monas reise følgende:

Dain, Chateau Lavallière

Indre-Loire

France

Ankommer (f.ex) Fredag kveld Gare nord (eller Gare est)

Mona.

Suzanne og Olaf Bull i Frankrig, ca. 1928.

Det blir 11 ord. *Ankommer* kan jo ogsaa sløifes, bare vi er enige om at den opgivne tid er tidspunktet for ankomsten og ikke for *afreisen*!

Den nøiagtige ankomsttid maa Bennett kunne opgi. Skulde der bli noen forsinkelse i Køl'n, maa der nyt telegram til! Men da til *Bull*, 38 Rue Singer, Paris.

En ting, – uten at forskrække dig, vil jeg anbefale Mona, samt hendes reisefølge, at prøve at faa plads i en vogn, som er en 5-6 vogne fjernet fra lokomotivet. Jeg liker ikke at snakke om dette, men synes, jeg bør det: Man kan ikke være forsiktig nok her i Frankerig, hvor de kjører noksaa uvørrant. Men hvis der blir noen ulykke, er det næsten *altid* de første vognene nærmest lokomotivet, det gaar ut over. Dette raad gjælder jo egentlig først fra Køl'n af!

Undskyld dette macabre postscriptum. Jeg bare anbefaler andre at gjøre, hvad jeg altid selv gjør.

Din hengivne
Olaf Bull

5 Sept 1926.

Château La Vallière Indre-et-Loire.

Kjære Thora!

Ja, nu har Mona snart vært her i 14 dage, og jeg skulde jo ha skrevet før, men jeg har hat for meget at bestille, jeg tror, jeg gaar ut af mit gode skind – det gjælder digtsamlingen til høsten!

Vi er allesammen *meget* glad i hende. Min kone synes, at hun har et usædvanlig behageligt væsen.

Olaf Bull ved dammen bag huset i Château-la-Vallière, 1926.

Hun finder hende ogsaa lærenem og fort i opfatningen – hun har alt læst fransk med hende en uge. Det lidt vanskelige er, at faa hende til at benytte de ord og sætninger, hun har lært, i praksis – hun har liksom ikke motet til at kaste sig ut paa dypet og plapre afgaarde – nu, til det skal hun vel kunne lidt mere, end hun nu kan. Man kunde si om hende, at hun har liksom ingen *ærgjærrighet* til at lære sproget, som mange andre har, b.a. fordi de synes det er interessant og storartet at kunne fransk – nei, hun modtar det jævnt og liketil, uten større sindsbevægelse. Det er ikke let at faa hende til at svare paa fransk, naar man spør hende om ting, hun faktisk har lært – hun er genert for det. Men, som sagt, min kone er *meget* fornøiet med hende i selve timerne, og det er jo, iallefald til at begynde med, det væsentligste, for det er jo dér, grundlaget lægges.

Den 10 September kommer der hit en 17aarig ung *svensk* pike, saa da faar hun selskap – indtil nu har jeg vært bange for, at hun skulde kjede sig. Men mærkelig nok later det ikke til det! Skjønt her er meget ensformigt, og *jeg* kjeder mig grusomt, naar jeg ikke skriver. Hun har noe dvælende ved sin natur, som sætter hende istand til at nyde *stilheten* og *dagliglivet*, saa vidt jeg kan skjønne. Og her vrimler desuten af dyr, som hun holder meget af, noen sære, gamle hunder, en enestaaende katunge fra et slot! Og saa fisker hun. Dét er hele familien, undtagen jeg, henfalden til. Noen rædselsfulde smaa mudderfisk fra dammen, som foresten ikke spises af os, men med

nydelse af gartnerparret. Her har vært et vidunder-
veir i 14 dage, et par dage lidt for varmt, vistnok, men
jeg tror nok, jeg var den, der led mest under det. Som
du forstaar, bor vi paa selve bondelandet – men 5
minutters vei fra os ligger en ørbitteliten by, Château
La Valliere. Den har bare en gate, alt er yderst smaat
og primitivt. Der var skogbrand der borte i forgaars –
den blev slukket med haanden.

Jeg er meget glad for, at Mona kommer saa
udmærket ut af det med min kone og min svigermor.
Hvad der nu stiles mot, er at lære hende at snakke saa
meget fransk, at hun, naar hun kommer til Paris, skal
kunne gaa sammen med min svigermor ut i byen og
gjøre indkjøb. Foreløbig er det daarlig med begripel-
sen. Men dog har de været et par gange inde i
landsbyen alene, de to sammen, og ikke nødtvungen,
nei efter begges uttrykkelige ønske. Det hadde vist
gaat paa negersprog hele veien og ved hjælp af den
primitiveste undervisningsmetode, *sten, busk, vogn,*
grøft, etc etc, men de saa meget fornøiede ut begge,
naar de kom tilbake. Min svigermor er usedvanlig let
at komme ut af det med, og meget ungdommelig –
hun er da endda ikke 60 aar.

Vi har tat noen fotografier, som skal bli sendt, saa
snart de blir fremkaldte, men det kan nok endda ta en
uges tid.

Iforgaars sendte jeg brev til Norsk Gyldendal og
bad Harald Grieg om at sende ned en 5-6 bøker til
hende. Jeg skal ogsaa skrive til Helge Erichsens forlag
(som har Rivertons magazin) efter noen spændende

Mona og Olaf Bull i Château-la-Vallière, 1926.

romaner. Forøvrigt har jeg ikke indtryk af, at hun interesserer sig større for læsning – det sa hun iallefald selv til at begynde med, og *det* gjorde os jo lidt betænkelige, for vi hadde jo regnet med, at hun af og til maatte fordrive tiden med *læsning* her – ellers vilde dagen falde for lang. Efter et par dages forløp viste det sig imidlertid, at hun nok gjerne vilde ha noe at læse, og det lille skandinaviske læsestof, vi har, har hun allerede gjennompløiet. Imorgen faar vi sendt hid fra Paris en række lørdagsnummere af «Tidens Tegn» fra Bjarne Eide (Han er iøvrigt uforandret i alle henseender, uhyre selvoptat men meget charmerende før de to første glas øl!) Vi vilde være glad for, om du ogsaa sendte noen blade og tidsskrifter, af og til.

Naar vi nu kommer til Paris, skal vi begynde at tænke paa hendes vinterbeklædning. Hun bør ogsaa ha en regnkaape, for i Paris regner det hele aaret rundt. Hun skal bli godt klædt, saa du behøver ikke at være ræd for, at hun skal bli forkjølet.

Mona var yhyre optat af Paris den ene dagen, vi var der. Jeg tror, hun fik et noksaa godt indtryk af Paris's størrelse og fantastiske busvrimmel, for vi kjørte paa kryds og tvers over byen hele dagen, fra Passy, (ude ved Eifeltaarnet, hvor min svigermor bor) til Gare du Nord, fra Gare du Nord til Montparnasse, hvor vi spiste frokost paa du Guesclin i nærheten af café Versailles (dér fik hun en *orangeade* og jeg en *amére Picon*) – saa siden over igjen til Cafe de la Paix, og Avenue de l'Opera, hvor jeg skulde veksle noen penger, og atter igjen tilbake til Passy – saa omkvel-

den ut igjen til Montparnasse, først til Lilas, hvor der var deiligt og sommerstille og grønt, og saa spiste vi middag længer nede i Boulevard Montparnasse. Paa café du Dôme traf vi Halmann's, som bad hilse.

Eifelltaarnet fik hun se *fem* gange, to gange like under, saa dér er hun vist allerede lidt blasert, skjønt det imponerte hende kollosalt til at begynde med. Hun vilde gjerne ha set Invalidekirken og Notre-dame første dag, men det var ugjærligt – hun skal nok faa se alt sammen siden.

Det er mulig, vi reiser ind til Paris allerede den 20, og det glæder hun sig vist svært til. Derimot er det lidt uvist, om vi faar anledning til at reise ned til Tours og bese alle Loire-slottene, thi dét er et penge-spørgsmaal. Personlig vil jeg gjøre alt for at faa raad til at reise derved, for jeg smægter efter en liten forandring (vi har vært her i over to maaneder nu) og jeg vilde svært gjerne se de herlige gamle slotte Chinon, Amboise, Chambord, Blois, etc. etc. Saa skal jeg vise hende det kapel, hvor Richard Løvehjerte, hans far Henrik III, og to engelske dronninger ligger begravet. Jeg har tænkt at skrive et par artikler om Loiredalen, hvis ikke de fordømte digte suget hjernen ut af mig.

Farvel saa længe. Dette er i grove træk, hvad jeg foreløbig kan fortælle om Monas hverdagsliv her-nede! Jeg skal holde dig à jour, kjære Thora, saa ofte som det er mig muligt.

Hjertelig hilsen til dig, Erik og Merete fra din
Olaf Bull

Olaf Bull i Frankrig, ca. 1929.

Med hensyn til *maten*, tror jeg Mona er meget fornøiet, og om jeg selv skal si det, lever vi ganske godt her! Hun faar et lite glas hvidvin med vand i til hvert maaltid. Det skader hende ikke. Det er forresten forbausende – og behageligt – at se, hvor hun liker al voksen mat – selv selleri, artiskokker, etc etc! Jeg tror ikke, vi har hat noe enda mat, som hun ikke har likt – jeg bare ber hende at si ifra, for hun maa jo ha lov til at ikke *altid* at goutere *fremmed* mat!

D. S.

Til Erik Strøyberg

P.t. Vichy, men fra imorgen adresse
6 Rue Christian Dewet, Paris! [1931]

Kjære Erik!

Tak for dine to breve. Det første forstod jeg meget godt, for jeg har faat øvelse, og desuten vet jeg paa prikken, hvad der staar i slike breve, det er i dem man lægger hele sin sjæl, jeg har endel slike manuskripter!

Det er, mærkelig nok, høist sansynlig, at jeg kommer gjennom København, for jeg er paa en maate delegeret til Hamburg til en tysk-nordisk forfatterkonference, den 29 dennes. Hvis jeg kommer til København, vil jeg gjerne ha varslet følgende: Jeg er ikke anneksionist.

Jeg har gjennomgaat en glimrende kur i Vichy, og føler mig forynget med 15 aar. *Cirroze* fins der ikke spor af hos mig, og det er høist uforklarlig. Jeg har

blodtryk som en ung pike (doktorens ord!) Men hvad saa!

Gjør denne kuren engang – her er billigt! Naa, det er mulig at Kar[~~l~~]sbad er bedre, men *tcheko-slova-kerne!*

Hvad jeg nu skal leve for fremover, er det allersiste af æresgaven, les beaux restes du beau geste! Siden blir jeg baade æreløs og pengeløs i Norge, stol paa det! Med utgangspunkt i vaardiktene mine kommer godfolk til at si: Du skrev saa pent om «bare bakken», saa bli du dèr! Vel, vi skal sé, det er derfor jeg kommer hjem. Jeg vilde gjerne stable en ukentlig «Kulturavis» paa benene, med stort avisformat, trykt paa simpelt avispapir, men med 16 sider, i likhet med den franske «Candide» eller «Nouvelles literaires». *Det maa der da kunde stjæles penge til?*

Jeg skrev til Merete og spurte om hun hadde faat 100 kroner sendt fra «Norsk Redningsselskab». Det skulde slet ikke være noen vits, jeg vilde bare gjerne vite, om de hadde trykt et paafaldende daarlig dikt af mig (bestilt!) – eller ikke. Bed hende at svare mig paa det, da!

Min hjerteligste hilsen og au revoir til dig og jer alle, Erik!

Din Olaf B.

Naar Merete har skrevet, skal hun (og Mona) faa noen ganske pussige fotografier af Jan!

Suzanne Bull med sønnen Jan, 1927.

Noter

- 41 ... *en tak til Edith Rode for samvær*] Olaf Bulls brev ejes af skuespiller ved Det Kgl. Teater Ebbe Rode.
- 43 ... *et mindedigt*] »Dagbladet« offentliggjorde Paul la Cours hilsen på Olaf Bulls begravelsesdag, den 27/6 1933. Digtet blev s.å. optrykt i la Cours samling »Regn over Verden«.
- 46 ... *de Bull-breve, der findes i håndskriftsamlingen*] Uddrag af enkelte breve fra denne samling er benyttet i nærværende bogs indledning og mellemtekster.
- 49 *Olaf Schou*] Den norske kunstmæcen Olaf Schou (1861-1925) støttede gennem flere år Olaf Bull, som da også udtrykte sin taknemmelighed ved at tilegne ham samlingen »Nye digte«, 1913. Schou kendes mest for sine storstilede donationer til Nationalgalleriet i Oslo.
- 50 ... *under de store deilige træer i haven*] Haven omkring professor Otto Haslunds villa i Valby.
- 50 *Henrik Lund*] Den norske maler Henrik Lund (1879-1935) var en af Bulls nærmeste venner livet igennem og portrætterede ham adskillige gange både i malerier og litografier.
- 53 ... *at ogsaa Paris skal skuffe mig*] Efter opholdet i Italien var det Bulls hensigt at rejse til Paris, hvor han havde været på et temmelig mislykket besøg året før sammen med Thora.
- 53 *Hvad er det, der er hændt med din far?*] Thora Bulls far, Hans Bakkerud (1854-1933) var blevet ramt af alvorlig sygdom. Hun var det tredieældste af hans 12 børn.

- 55 *Sigrid Undsets bog*] Kunstnerromanen »Jenny«, 1911.
- 56 *Esbensen*] Den danske læge Knud Andreas Esbensen (1882-1934) var 1911-12 ansat på Øresundshospitalets medicinske afdeling.
- 59 *kjon*] Norsk: fjols.
- 60 *Drøbak*] Lille fiskerleje ved Drøbaksundet, den smalleste del af Oslo-fjorden, mellem Oslo og Horten. Ægteparret Bull opholdt sig der sommeren 1912 og 1913. Datteren Mona blev født i Drøbak den 21/7 1912.
- 60 *Jeg forstaar, at vi ikke kommer til at beholde det*] Fra Henrik Ibsens Vej 5 på Frederiksberg flyttede Thora Bull i vinteren 1913-14 til en nybygget ejendom, Ved Linden 6 på Amager, der også blev Erik Strøybergs adresse.
- 63 *ulet*] Norsk: hylet.
- 67 *Haven*] Omkring Otto Haslunds villa i Valby.
- 69 *Hvad vilde den andens lidelser vært ...?*] Erik Strøybergs.
- 69 *... da boken var blit færdig*] Olaf Bulls »Nye digte« udkom 1913.
- 79 *Skjærhallen*] Bade- og feriested på Kirkeøy, lige før indsejlingen i Oslofjorden, tæt ved den norsk-svenske grænse.
- 79 *Det digt, som jeg skrev om ...*] »Sommerens forlis«, trykt i Bulls »Digte og noveller«, 1916.
- 79 *... tre barnedigte til Martins »Julekronen«*] Forlæggeren John Martin udgav 1913-14 »Fru Martins Magasin«, hvis vinternummer »Julekronen« i 1914 indeholdt Olaf Bulls digt »Credo«. Året efter overgik »Julekronen« til V. Pios Boghandel (Povl Branner), men de omtalte barnedigte blev ikke offentliggjort i 1915; de er sandsynligvis aldrig skrevet færdig.
- 80 *Nils Collet Vogt og hans datter*] Johanne (Lillan) Collett Vogt var 1. gang gift med jägmästare Axel Blomberg.
- 82 *Jeg kommer til at sætte hus til høsten*] Olaf Bull havde den 9/4 1915 giftet sig med skuespillerinden Trine Louise Gløersen, der var ansat på Nationalteatret i Kristiania/Oslo i to omgange, 1913-20 og 1926-33.

- 82 *Johs. V. Jensen kan faa den igjen ...*] Både Johannes V. Jensen og Sophus Claussen havde været særdeles gæstfri og hjælpsomme over for ægteparret Bull under opholdet i København.
- 86 *... en smaapige paa 12 aar som heter Trine Rar*] Trine Bulls kunstneriske specialitet var fremstilling af børn eller ganske unge piger. I 1919 spillede hun Trine Rar i Johan Ludvig Heibergs vaudeville »Aprilsnarrene« på Nationalteatret i Kristiania.
- 86 *Erling Lone*] Apoteker i Kristiania.
- 86 *Den store rare dame fru Mowinckel*] Skuespillerinden og sceneinstruktøren Agnes Mowinckel (1875-1963) hørte i mange år til Olaf Bulls mest lidenskabelige beundrere.
- 88 *Her har været nationalfest i tre dage*] Den 14/7 er årsdagen for Bastillens fald under den franske revolution.
- 88 *Frick*] Nordmanden Øvre Richter Frich (1872-1945) var journalist og forfatter til adskillige røverromaner.
- 89 *jeres bedstemor i København*] Maria Bull, f. Berglöf (1854-1922) boede sammen med sin mand, Jacob B. Bull i Frederiksberg Allé 40.
- 89 *Jeg hører ... at I er syge beggeto*] Bulls døtre var indlagt på hospital til behandling for en eksemplignende hudlidelse.
- 97 *Det gjælder digtsamlingen til høsten!*] Olaf Bull var som sædvanlig forsinket i arbejdet. Samlingen »Metope« udkom først i 1927.
- 99 *hun har alt læst fransk med hende en uge*] Suzanne Bull havde lært sig selv norsk og tjente til dagen og vejen ved at give undervisning i fransk, når hun og digteren opholdt sig længere tid i Norge.
- 99 *en 17aarig ung svensk pike*] Elsie Svensson.
- 100 *Rivertons magazin*] 1925-27 udgav Helge Erichsens forlag i Oslo »Riverton's Magasin«, redigeret af Sven Elvestad og Olaf Bull. Magasinet bragte både norske originalbidrag og oversættelser af short-stories, skrevet af fremragende internationale spændingsforfattere.

- 102 *Bjarne Eide*] Den norske skribent, cand. med. Bjarne Eide (1869-1929) var mangeårig korrespondent til »Aftenposten« og »Tidens Tegn« i Oslo og en af Bulls nærmeste venner i Paris. Picasso havde givet ham tilnavnet »kongen af Montparnasse«.
- 103 *Halmann's*] Den svenske bladtegner Adolf Hallman (1893-1968) var bl.a. medarbejder ved »Politiken«s magasin fra 1922. I erindringsbogen »Tala i egen sak«, 1965, fortæller han adskillige morsomme træk fra sit bekendtskab med Olaf Bull.
- 105 *annektionist*] Landrøver.
- 105 *cirrose*] Skrumpning af indre organer, specielt lever og nyre.
- 106 *æresgaven*] De mere end 10.000 kr., »Aftenposten« i 1931 indsamlede til fordel for Olaf Bull som en spontan reaktion på, at han året før var blevet forbigået ved uddelingen af Oslo-stipendiet. Digteren selv opfattede naturligvis denne storstilede hjælp som en slags national anerkendelse af hans livsværk.

Navne- og titelregister

(indeholder ingen henvisninger til Thora og Olaf Bull. En * efter sidetal angiver, at der findes en note til det pågældende navn eller den pågældende titel. Noterne begynder på side 108)

Absalonsgade i København 59

»De aderton«, se: Svenska Akademien

Afrika 92

»Aftenposten« 6, 47, 50

Amboise, slot i Frankrig 103

Amerika 10

»Ars longa«, digt af Olaf Bull 22

Atlantehavet 10

Avenue de l'Opera i Paris 102

Avenue Gambetta i Paris 89

Bakkerud, Hans 53*

Bennett's Rejsebureau i København 97

Blegdamsvej i København 14

Blixen, Karen 12

Blois, slot i Frankrig 103

Boulevard Montparnasse i Paris 103

Brahma 51

Bull, Hjalmar 8, 25, 75

Bull, Inger 46

- Bull, Jacob B. 24, 25, 27, 28, 31, 57, 84, 91
- Bull, Jan 36, 106, 107
- Bull, Maria, f. Berglöf 11, 27, 28, 31, 57, 84, 89*
- Bull, Merete 14, 25, 26, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 40, 47, 49, 50,
51, 54, 55, 56, 60, 61, 65, 68, 69, 77, 78, 79, 80, 81, 82, 83, 85,
86, 89, 90, 92, 94, 103, 106
- Bull, Suzanne, f. Dain 9, 36, 37, 94, 95, 96, 97, 100, 107
- Bull, Trine, f. Gløersen 35, 72, 83, 85, 86, 89, 92, 94
- Bygdønæs' Bad i Norge 47, 48, 49, 50
- »Café de la Paix« i Paris 102
- »Café de Versailles« i Paris 102
- »Café du Dôme« i Paris 103
- »Candide«, fransk tidsskrift 106
- Carl Johan, se: Karl Johans Gaden i Kristiania/Oslo
- Carlsbergvej i København 49
- Chambord, slot i Frankrig 103
- Chateau-la-Vallière i Frankrig 94, 95, 97, 100, 101
- Chinon, slot i Frankrig 103
- Clausen, Viggo 14
- Claussen, Sophus 6, 9, 12
- Colbjørnsens Gaden i Kristiania/Oslo 71
- Colosseum i Rom 57
- »Corneilles Klokker«, fransk operette 65
- »Dagbladet« i Oslo 43*
- Dain, Marie 95, 100, 102
- Dain, Suzanne, se: Bull, Suzanne
- Danmark 7, 9, 38, 43, 51, 82, 91
- Drammensveien i Kristiania/Oslo 49
- Drøbak i Norge 60*, 65
- »Drøm«, digt af Olaf Bull 33
- »Du Guesclin« i Paris 102

Eide, Bjarne 102*
Eiffeltårnet i Paris 102, 103
Elleskogen ved Drøbak 66
Elvestad, Sven 39
»Den ensomme«, digt af Olaf Bull 23
Esbensen, Knud Andreas 56*
Eslöv i Sverige 46
Ewald, Johannes 12

Firenze 55, 57
Folkman, Jens 46
Forum Romanum i Rom 51, 56
Frankrig 34, 38, 94, 95, 96, 97, 104
Fredensborg 67
Frederiksberg 28, 35, 84
Frederiksberg Allé 29, 31, 90
Frederiksberg Have 87
Frich, Øvre Richter 88*, 91
Frognerveien i Kristiania/Oslo 83

Gammel Kongevej i København 28
Gare de l'Est i Paris 95
Gare du Nord i Paris 95, 102
Gilleleje 26, 68, 83, 85, 88
»Gobelin«, digt af Olaf Bull 83
»Grand Hotel« i Kristiania/Oslo 49
Grieg, Harald 100
Gyldendal 28
Gyldendal Norsk Forlag 16, 100

Hallman, Adolf 103*
Hamburg 105
Haslund, Otto 49, 51
Heidenstam, Verner von 82
Helge Erichsens forlag i Kristiania/Oslo 100

Henrik II, konge af England 103
Henrik Ibsens Vej på Frederiksberg 28, 58
Herring, René 46
Holland 10
»Hotel Regina« i Kristiania/Oslo 59, 62, 63
Hvoslef, Helen, f. Bull 11, 81

Ibsen, Henrik 6, 7
»Immanuel Kant«, uidentificeret bog 82
Indre-Loire i Frankrig 95, 97
Ingeberg, fotograf i Kristiania/Oslo 15
Invalidekirken i Paris 103
Italien 28, 51, 73

Jensen, Johannes V. 6, 48, 82*
»Josty« på Frederiksberg 87
»Julekronen« 79*
Jørgensen, Aksel 39

»Kanalbillede«, digt af Sophus Claussen 9
Karl Johans Gaden i Kristiania/Oslo 47
Karlsbad, badested i Böhmen 106
Karsten, Ludvig 39, 54, 95
Kattegat 6, 83, 88
Kongens Gaden i Kristiania/Oslo 64, 70, 71, 74
Krag, Vilhelm 47
Kristensen, Tom 6
Kristiania (se også: Oslo) 11, 27, 28, 32, 47, 49, 58, 59, 62, 63,
69, 70, 71, 74, 79, 85
Kristiania Byret 27
København 14, 25, 27, 28, 30, 31, 38, 39, 41, 47, 49, 51, 58, 59,
89, 105
Københavns Universitet 10
Køln 97

- La Cour, Flemming 34, 46
 La Cour, Mona. Bull 14, 16, 25, 26, 28, 29, 30, 32, 33, 34, 39,
 40, 43, 46, 60, 61, 68, 77, 80, 81, 82, 85, 86, 89, 90, 92, 94, 95,
 97, 100, 101, 102, 103, 105, 106
 La Cour, Paul 9, 43
 La Cour, Vilhelm Rode 14, 16, 34, 43, 46
 Lange, Per 12
 Lasson, Frans 45, 46
 Le Mans i Frankrig 94
 »Lilas«, café i Paris 103
 Loire-dalen i Frankrig 103
 London 86
 Lone, Erling 86*
 Lund, Henrik 50*, 52, 95
 Løvstræde i København 14
 »Løvtø Hotel« i Kristiania/Oslo 64, 70, 71, 74
- Martin, John 79
 »Metope«, digtsamling af Olaf Bull, 1927 40, 97
 Middelhavet 92
 Montparnasse i Paris 102, 103
 Mowinckel, Agnes 49, 86*, 95
- Nationalteatret i Kristiania/Oslo 34, 86
 Norge 5, 7, 9, 36, 38, 47, 52, 85, 86, 91, 106
 »Norsk Redningsselskab« 106
 Notre-Dame i Paris 103
 »Nouvelles littéraires«, fransk tidsskrift 106
 »Nye digte« af Olaf Bull, 1913 51, 69
- »Olaf Bull«, digt af Paul la Cour 43*
 »Olaf Bulls saga. Breve fra en digter« ved Frans Lasson 16, 18
 »Om vaaren«, digt af Olaf Bull 48
 Oslo (se også: Kristiania) 34, 38, 40, 41, 43, 46

Palme, Carl 54
 Panthéon i Paris 88
 Paris 28, 36, 38, 53*, 59, 86, 88, 91, 92, 94, 95, 97, 100, 102,
 103, 105
 Passy i Paris 102
 P. Haase & Søn i København 14
 Pilestrædet i Kristiania/Oslo 58
 Place de l'Opera i Paris 92
 »Politiken« 6

Rar, Trine i »Aprilsnarrene« 86*
 Reiss-Andersen, Gunnar 9
 Richard Løvehjerte, konge af England 103
 Rigshospitalet i København 25
 Rikshospitalet i Oslo 41
 »Riverton's Magasin« 100*
 Rode, Edith 41*, 95
 Rom 28, 52, 53, 54, 57, 86
 Rue Christian Dewet i Paris 105
 Rue d'Ulm i Paris 86
 Rue Monge i Paris 95
 Rue Singer i Paris 95, 97
 Rusken, hund 86
 Raadhusgaden i Kristiania/Oslo 59, 62, 63
 Raageleje 72, 75, 78, 83

»Samlede digte« af Olaf Bull 9, 10
 Schamaun, fru 83
 Schou, Olaf 49*, 50, 51
 Sjælland 67
 Skandinavien 6
 »Skandinavisk Forening« i Rom 57
 Skjærhallen i Norge 79*
 Skåne 46
 »Sneen«, digt af Olaf Bull 79

Soksti i Norge 65
»Sommerlyst« på Frederiksberg 47, 48
Stjernstedt, Ebba, f. Bull 15
Stockholm 6
Strindberg, August 6
Strøyberg, Erik 21, 32, 39, 40, 41, 59, 69, 94, 103, 105, 106
Svenska Akademien 6
Swanström, Lars 28, 30

Thiis, Jens 41, 58
»Thora og Olaf Bull. Blade af et ægteskabs historie« ved Frans
Lasson 18
»Tidens Tegn« i Kristiania/Oslo 50, 79, 102
»Tilskueren« 9
»Tjenerinden«, digt af Olaf Bull 48
»Tostrupkjældereren« i Kristiania/Oslo 64
Tours i Frankrig 94, 103
Tronseth, hr. 47
Tussemor, se: Bull, Merete

Ullevål sykehus i Oslo 6, 41
Undset, Sigrid 55*
Universitetsbiblioteket i Oslo 16, 46*
Utzon-Frank, Einar 39

Valby 49, 60, 65, 73
Vesterbro 28, 49
Via Monte Tarpeo i Rom 51
Vichy i Frankrig 105
Vinding, Ole 13
Vogt, Nils Collett 80*

Warner, Oscar 63
Westend i København 28, 49
Wildenvey, Gisken 20

Wildenvey, Herman 20, 39, 47
Winnymere, i Bulls digt »Ars longa« 22

Zoologisk Have i København 81

Øresundsgade i København 67
Østerbro 14

**Oplysninger om Olaf Bull og breve fra ham
i privateje modtages med taknemmelighed af:**
Operasanger Frans Lasson,
Østerbrogade 54 A,
2100 København Ø. Danmark.
Tlf. (01) 42 03 56